

Европейски съдебни системи

Ефективност и качество на правосъдието

ИЗСЛЕДВАНИЯ НА
СЕРЕЈ № 26

Издание от 2018 г. (данни от 2016 г.) | Обзор

Издание на
френски
език:

*« Systèmes judiciaires européens
– Efficacité et qualité de la justice /
Présentation »
Edition 2018 (données 2016)
Etudes de la CEPEJ N° 26*

*Изразените в настоящото
изследване мнения са
отговорност на авторите и
не отразяват непременно
официалната политика на
Съвета на Европа.*

Всички искания относно
възпроизвеждането или
превода на целия документ
или на част от него трябва
да бъдат адресирани до
Европейската комисия за
ефективност на правосъдието (CEPEJ)
(cepej@coe.int).

Корица и оформление: Отдел
„Изготвяне на документи и
публикации“
(SPDP), Съвет на
Европа
Снимка на
корица: Shutterstock

Тази публикация не е преминала редакция за
коригиране на печатни и
граматически грешки.

© Съвет на Европа, октомври 2018
г. Отпечатано в Съвета на
Европа

Съдържание

1 Въведение	3
2 Бюджет	5
2.1. Бюджет на съдебните системи.....	5
2.2 Правна помощ.....	10
3 Професионалисти	17
3.1 Съдии.....	15
3.2 Прокурори.....	20
3.3 Други съдебни служители.....	27
3.4 Персонал, работещ към прокуратурите.....	30
3.5 Гарантиране на равновесие между половете.....	31
3.6 Адвокати.....	34
4 Съдилища и ползватели	37
4.1 Организация на системата на съдилищата.....	37
4.2 Използване на информационни технологии в европейските съдилища.....	40
4.3 Информация за съдебните ползватели.....	43
5. Ефективност	47
5. Ефективност и качество на дейността на съдилищата и прокурорите.....	47

С този седми двугодишен цикъл за оценка, CEPEJ цели да предостави на лицата, определящи политиката и на професионалистите в сферата на правосъдието практичен и подробен инструмент за по-доброто разбиране на функционирането на публичната администрация на правосъдието в Европа, за да се подобрят ефективността и качеството ѝ в интерес на близо 850 милиона жители на Европа и други държави.

CEPEJ представя днес Изданието за 2018 г. на своя доклад въз основа на данни за 2016 г. Докладът е приет от CEPEJ през юли 2016 г.¹ Броят на лицата и държавите, за които се отнася, го прави уникален.

Използваната методология, наред с важния принос и подкрепата на държавите членки на Съвета на Европа, дава възможност да се представи анализ на съдебните системи на 47 европейски държави², който става все по-подробен с всяко следващо издание.

При подхождането към аналитичните теми, CEPEJ се стреми да вземе предвид всички приоритети и основни принципи на Съвета на Европа. Отвъд статистическите данни, целта на доклада на CEPEJ е да подчертае основните тенденции, еволюции и общи проблеми на европейските държави.

Качеството на наличните данни позволява да се съставят и анализират статистически серии. Тези серии са предназначени за измерване на основните тенденции в Европа по отношение на развитието на съдебните системи и процесите на реформи. Позовавайки се на тези данни, CEPEJ може да предложи конкретни решения за оценяване и подобряване на качеството и ефективността на правосъдието в Европа.

CEPEJ силно насърчава лицата, определящи политиката, професионалистите в сферата на правосъдието и изследователите да използват тази уникална информация за разработване на проучвания и за подхранване на незаменимия европейски дебат и реформи, необходимостта от които редовно се напомня от съдебната практика на Европейския съд по правата на човека и от събитията в държавите членки и субектите.

Целта на този документ е не да предостави обобщение на горепосочения доклад, а само да подчертае в лесно четим формат някои от техните елементи и да подбуди читателите да отделят време да се задълбочат. В този обзор графиките и таблиците, извлечени от доклада, са придружени само от кратки коментари, но те са свързани с цялостния доклад, което позволява задълбочен подход с всички необходими методологични елементи за задълбочен анализ и сравнения. Всички данни могат да бъдат намерени и в обществената интерактивна база данни: CEPEJ-STAT. Вж. www.coe.int/CEPEJ.

¹ Настоящият доклад се основава на проект, изготвен от работната група на CEPEJ, председателствана от Jean-Paul JEAN (Франция) и съставена от Ramín GURBANOV (Азербайджан), Adis HODZIC (Босна и Херцеговина), Simone KREß (Германия), Georg STAWA, председател на CEPEJ (Австрия), Jaša VRABEC (Словения), Martina VRDOLJAK (Хърватия). Те са подпомогнати от научните експерти Julinda BEQIRAJ (старши научен сътрудник в областта на върховенството на закона, Център за върховенството на закона Бингам, Лондон, Обединеното кралство), Caroline EXPERT-FOULQUIER (доцент по публично право в университета в Лимож, заместник-директор на „Институт за подготовка на общата администрацията“ в Лимож, Франция), Fotis KARAYANNOPOULOS (адвокат, Атина, Гърция), Christophe KOLLER (Оперативен директор на ESENA, Берн, Швейцария), Ivana NINČIĆ (консултант по реформа в правните професии, Министерство на правосъдието, Сърбия), Hélène PAULIAT (професор по публично право, почетен председател на университета в Лимож, Франция), Francesco PERRONE (Съдия от Съда в Падуа, Италия) и Federica VIAPIANA (изследовател и консултант, Болоня, Италия).

² 45 от 47 държави членки са участвали в процеса на оценяване. Само Лихтенщайн и Сан Марино не са били в състояние да предоставят данни. Израел и Мароко участват в този процес като наблюдатели на CEPEJ. Резултатите за Обединеното кралство се представят отделно за Англия и Уелс и Шотландия, тъй като съдебните системи са организирани на различна основа и действат независимо една от друга (за настоящия цикъл не са предоставени данни от Северна Ирландия).

Предупреждение

Навсякъде в доклада си СЕРЕЈ подчертава срещнатите многобройни методологични проблеми и направените избори. Препоръчително е да се консултирате постоянно с тях, за да се избегнат прибързани анализи и безсмислени заключения. Сравняването на количествени и качествени данни от различните държави или субекти, различни в историческо, географско, икономическо и съдебно положение, е трудна задача, към която трябва да се подходи внимателно. За сравняване на съдебните системи на различните държави по-конкретно е необходимо да се подчертаят особеностите, които обясняват различията между страните (ниво на благосъстояние, различни съдебни структури, събиране на данни). Подробно внимание е отделено на използваните термини и на дефинирането и използването на понятия, които са уточнени с националните кореспонденти, натоварени с координация на събирането на данни в държавите или субектите. Само внимателният прочит на доклада и строгото сравняване на данните могат да позволят да се правят анализи и изводи. Цифрите не могат да се разглеждат непосредствено една след друга, а трябва да се тълкуват в светлината на методологичните бележки и коментари.

Сравнението не е класиране. Но всеки взискателен читател чрез този доклад получава набор от данни и методологични елементи за задълбочено проучване, при избор на съответните групи от държави и субекти: в зависимост от характеристиките на съдебните системи (например субекти, основаващи се на континенталната правна система и тези с прецедентно право; страни в преход или със стари съдебни традиции), географски критерии (размер, население) или икономически критерии (например в рамките на или извън Еврозоната, равнище на благосъстояние). Размерът на държавите също е фактор, предполагащ дискриминация. Предложени са други допълнителни сравнения, като се използват съотношения като например с БВП и средната брутна годишна заплата.

1.1. Бюджет на съдебните системи

Една от целите на СЕРЕЈ е да познава, разбира и анализира бюджетите, отпуснати за функционирането на правосъдието. Този документ се съсредоточава предимно върху бюджетите, отпуснати за съдилищата, прокуратурите и правна помощ, общата сума на които определя **бюджета на съдебната система по смисъла на СЕРЕЈ** и описан по-долу.

Съдържание на бюджета на

2. БЮДЖЕТ

Държавен бюджет, отпуснат на съдебната система на глава от населението, в €

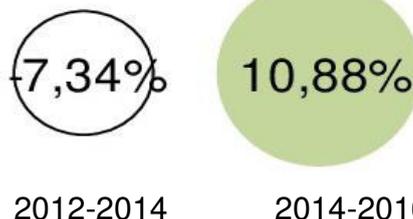
* Увеличение на абсолютните стойности, без да се взема предвид въздействието на обменния курс или инфлацията

	2014	2016
ALB	9,3 €	10,4 €
AND	NA	99,2 €
ARM	NA	8,4 €
AUT	95,9 €	107,3 €
AZE	16,4 €	7,8 €
BEL	85,5 €	82,3 €
BIH	29,9 €	33,7 €
BGR	32,5 €	37,0 €
HRV	51,0 €	53,6 €
CYP	NA	61,5 €
CZE	44,7 €	47,7 €
DNK	82,5 €	83,7 €
EST	40,4 €	43,1 €
FIN	71,1 €	76,5 €
FRA	64,4 €	65,9 €
GEO	9,6 €	9,7 €
DEU	NA	121,9 €
GRC	43,9 €	41,3 €
HUN	41,0 €	43,8 €
ISL	NA	111,0 €
IRL	48,1 €	50,2 €
ITA	72,7 €	75,0 €
LVA	37,3 €	39,8 €
LTU	33,4 €	40,3 €
LUX	139,4 €	157,3 €
MLT	35,1 €	36,7 €
MDA	8,1 €	8,3 €
MCO	NA	163,8 €
MNE	42,4 €	NA
NLD	122,3 €	119,2 €
NOR	78,0 €	80,6 €
POL	48,5 €	51,8 €
PRT	51,7 €	56,6 €
ROU	35,1 €	30,4 €
RUS	31,8 €	24,2 €
SRB	NA	NA
SVK	NA	49,6 €
SVN	89,8 €	89,7 €
ESP	76,6 €	79,1 €
SWE	103,2 €	118,6 €
CHE	218,9 €	214,8 €
MKD	18,2 €	20,2 €
TUR	20,9 €	18,2 €
UKR	9,4 €	8,1 €
UK:ENG&WAL	91,6 €	78,7 €
UK:SCO	78,3 €	79,1 €
ISR	NA	82,7 €
MAR		16,1 €
average	58,1 €	64,5 €
median	46,4 €	52,7 €

Изменение на средния европейски бюджет на съдебните системи на глава от населението в евро*

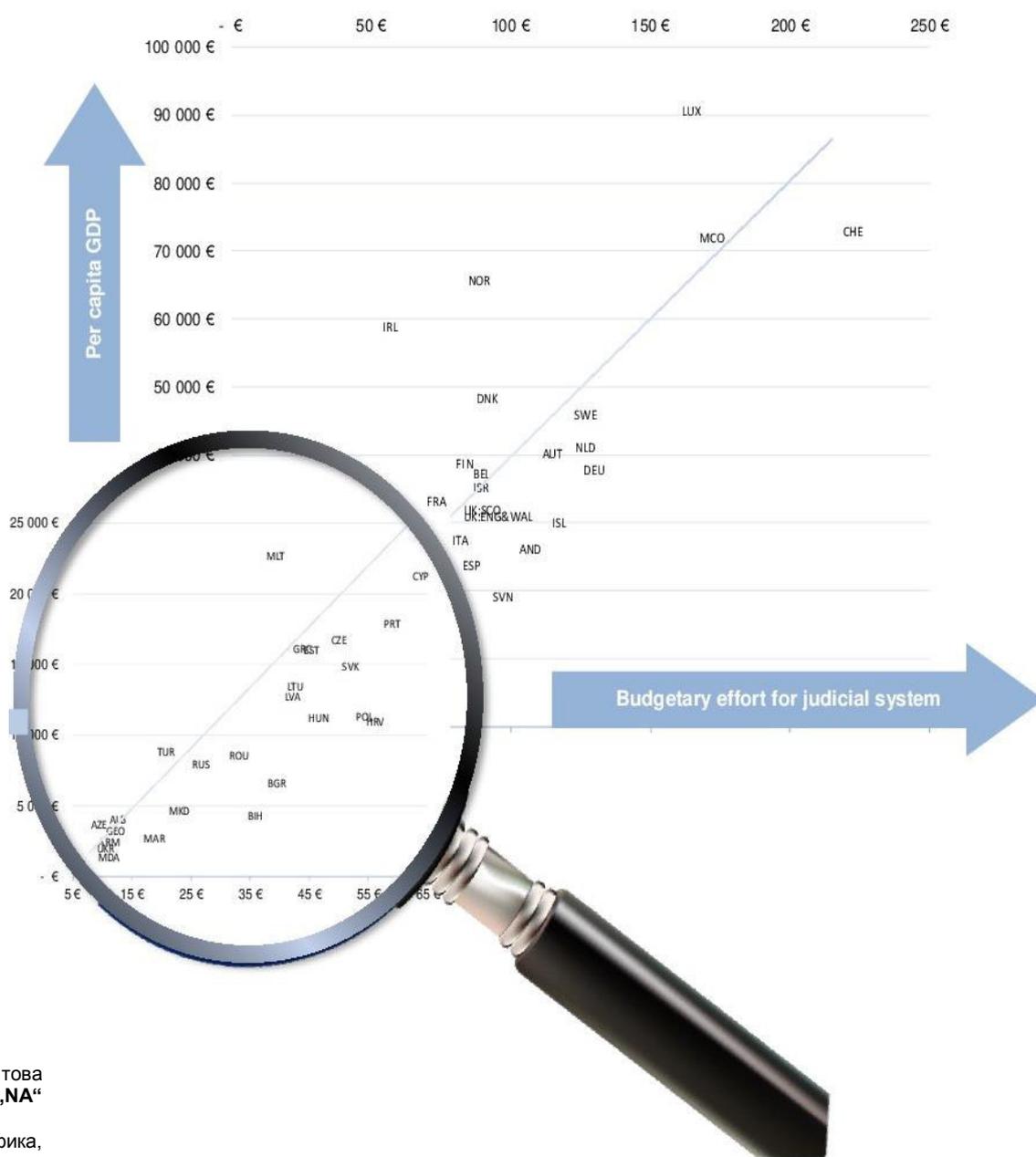
► Таблица 2.13

одобрен бюджет
изпълнен бюджет

Бюджети, отпуснати на съдебните системи на глава от населението и БВП на глава от населението през 2016 г.

► Фигура 2.8

Ако няма (валидна) информация, това се показва чрез изписване на „NA“ (не е налично).

След заглавието на всяка графика, читателят може да намери конкретна референция (напр. ► Таблица 1.1) към пълния доклад на СЕРЕЈ: „Европейски съдебни системи — Издание 2018 г.“, съдържащ подробни цифри, информация и коментари.

В повечето държави и образувания развитието на бюджета, отпуснато на съдебната система, следва развитието на публичните разходи. Като цяло, европейската тенденция остава постепенно, умерено и непрекъснато увеличение (изгладено повече от десетилетие) в бюджетите на съдебните системи.

Оценката на бюджетите, отпуснати за съдебните системи, обаче разкрива силно контрастиращи ситуации в Европа. Има държави и субекти, в които бюджетът на съдебната система се увеличава независимо от свиването на публичните разходи, а напротив — където намалението на бюджета на съдебната система е по-голямо от намаляването на публичните разходи. Няколко държави, които са преживели намаления в бюджетите на съдебните системи поради икономическата и финансова криза от 2008 г., сега изглежда са излезли от тази логика; някои от тях постепенно се придвижват към нивата, които са били познати преди кризата.

Средната европейска средна стойност за бюджетите на съдебните системи е 64 евро на жител през 2016 г. (с 6 евро на жител повече от 2014 г.). Това увеличение е в голяма степен резултат от наличието на данни в този цикъл от **Андора, Германия, Исландия и Монако**, които са сред богатите държави, инвестиращи в своята съдебна система суми, по-високи от средните за Европа. Освен това в 5 държави разходите на един жител са по-ниски от 10 евро, докато в 7 държави и субекти разходите са по-високи от 100 евро.

Различията в нивото на благосъстояние, измерени чрез БВП, ясно обясняват тези разлики в абсолютни стойности.

Горепосочената цифра поставя в перспектива бюджета, разпределен на глава от населението, за съдебната система и благосъстоянието на държавите и субектите, представлявани от БВП на глава от населението, като по този начин дава по-значимо представяне на ефективните бюджетни консолидации.

Данните показват, че съществува положителна зависимост между нивото на благосъстояние на държавите и субектите и ресурсите, предоставени на съдебните системи. Тази положителна корелация означава, че като цяло по-богатите държави харчат повече за своите съдебни системи. Независимо от това, тази корелация не е чисто линейна и за илюстративни цели **Испания** може да се приеме като образец. Може да се отбележи, че бюджетите, разпределени за съдебната система в Испания и **Норвегия**, са съответно 79,05 € и 80,63 €. Тази цифра потвърждава, че въпреки бюджета на глава от населението, почти идентичен с този на **Норвегия**, **Испания** постига много по-големи бюджетни консолидации, като нивото на благосъстоянието е почти три пъти по-ниско от това на **Норвегия**.

Същевременно БВП на глава от населението на **Испания** (23 985 €) е сравним с БВП на **Малта** на глава от населението (22 664 €). Различията в бюджета обаче са особено забележими, тъй като бюджетът на един жител, разпределен на съдебната система в **Испания**, е повече от два пъти по-висок от този в **Малта**.

След тази корелация могат да бъдат идентифицирани четири групи държави:

- първата група включва 13 държави, чийто бюджет на съдебната система на глава от населението и БВП на глава от населението са съответно до 40 и 10 000 евро: **Република Молдова, Украйна, Мароко, Армения, Грузия, Азербайджан, Албания, Босна и Херцеговина, „Бивша югославска република Македония“, Бългрия, Руската федерация, Румъния и Турция;**
- втората група събира 8 държави, чийто бюджет на съдебната система на глава от населението е включен в диапазона между 40 и 50 евро, а БВП на глава от населението е включен в обхвата

2. БЮДЖЕТ

между 10 000 € и 20 000 €: **Латвия, Литва, Гърция, Естония, Унгария, Чешката република и Словакия. Португалия**, въпреки че попада извън клъстера поради стойността на бюджета на жител (56,60 €), се намира в сравнима позиция;

- 6 държави или субекти, чийто бюджет на глава от населението е близък до референтната стойност от 80 евро и БВП на глава от населението е включен в диапазона между 30 000 и 40 000 евро, представляват третата група: **Обединеното кралство-Англия и Уелс, Обединеното кралство-Шотландия и Белгия. Финландия и Италия** са в сравнима позиция. Извън групата държави членки Израел предлага параметри, напълно съвместими с обхвата на клъстера;
- Въпреки високата си позиция поради високия си БВП на глава от населението и бюджета на съдебната система на глава от населението, Монако е в непосредствена близост до тенденцията; ситуацията е еднаква в **Швейцария**, където бюджетът на съдебната система на глава от населението е лесно определим като най-значим в Европа.

Сред държавите и субектите, които не следват тази тенденция, **Словения, Андора и Исландия** изглежда са направили най-значителните бюджетни консолидации предвид благосъстоянието им. Също така **Босна и Херцеговина, България, Хърватия и Полша** са направили значителни инвестиции в бюджетни консолидации, сравними с тези на водещата група държави.

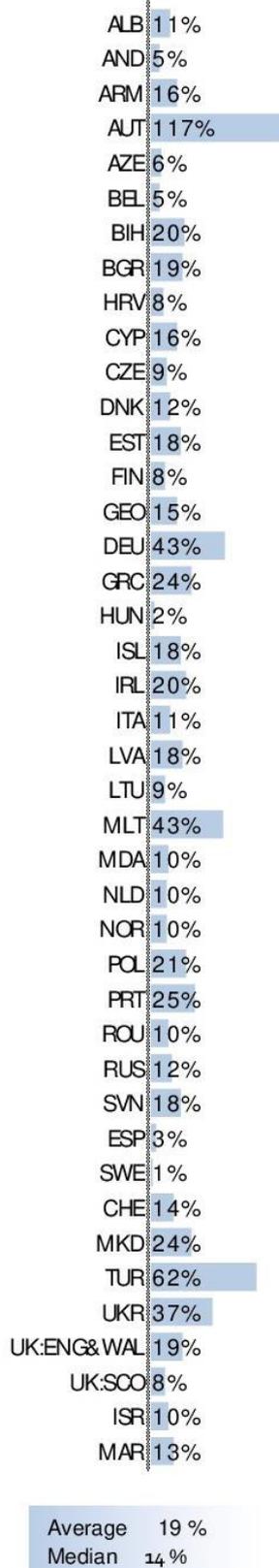
Сред държавите и структурите, разположени над линията на тенденциите, **Дания, Ирландия, Норвегия и Люксембург** са в най-напреднала позиция. Данните могат да създадат впечатление, че тези държави не правят значителни бюджетни консолидации от гледна точка на нивото на благосъстояние. Независимо от това, следва да се има предвид, че най-малкото по отношение на Норвегия и Люксембург бюджетите, отпуснати на съдебната система, изглеждат забележителни в техния обем.

И накрая, следва да се припомни, че през последните години някои държави се възползваха от значителна помощ, по-специално от Европейския съюз и други международни донори за функционирането на върховенството на закона (**България, Литва, Словения, Словакия**). **Турция** посочи, че европейският бюджет, отпуснат за такива проекти, не е включен в представения.

Като цяло бюджетът на съда представлява най-голямата част от бюджета, отпуснат на съдебната система: 66% средно. Въпреки че съществуват големи различия между държавите и субектите, възнаграждението на персонала (съдии и съдебен персонал) е най-важната част от бюджета на съда през 2016 г.: 69% средно на бюджетите, разпределени на съдилищата. В сравнение с европейската средна стойност по-голяма част от съдебния бюджет (около 30%) се предоставя на прокуратурата в източноевропейските държави, докато северноевропейските държави инвестират повече в правна помощ (повече от 30% от бюджета на съдебната система).

Част на данъците и съдебните такси в бюджета на съдебната система

► Фигура 2.33

Плащането на съдебни такси вече е ключова характеристика на съдебната система в много страни от Европа: данъкоплатецът не е единственият, който финансира системата, като от ползвателите на съда също се иска да допринесат. Само **Франция, Люксембург**, а вече и **Испания** предвиждат достъп до съд без такси. Приходите от съдебни такси варират от по-малко от 1% до над 50% от съдебния бюджет и дори в някои държави отговарят на повече от половината от бюджета на съдебната система. По-голямата част от държавите, особено тези, в които съдилищата получават приходите от регистрите (например от дружествата и търговските дела или прехвърлянето на недвижими имоти), представляват значителен ресурс, покриващ голяма част от съдебните им оперативни разходи, а в случая с **Австрия** — генериране на суми, които значително надхвърлят оперативните разходи на цялата съдебна система.

2. БЮДЖЕТ

2.2 Правна помощ

Правна помощ се определя като помощта, предоставена от държавата на лица, които не разполагат с достатъчно финансови средства, за да се защитят пред съда или за да инициират съдебно производство (достъп до правосъдие). Това е в съответствие с чл. 6.3 от Европейската конвенция за правата на човека, доколкото се отнася до наказателни дела. СЕРЕЈ разграничава правната помощ, предоставена по наказателноправни въпроси, от правната помощ, предоставена по въпроси различни от наказателноправните.

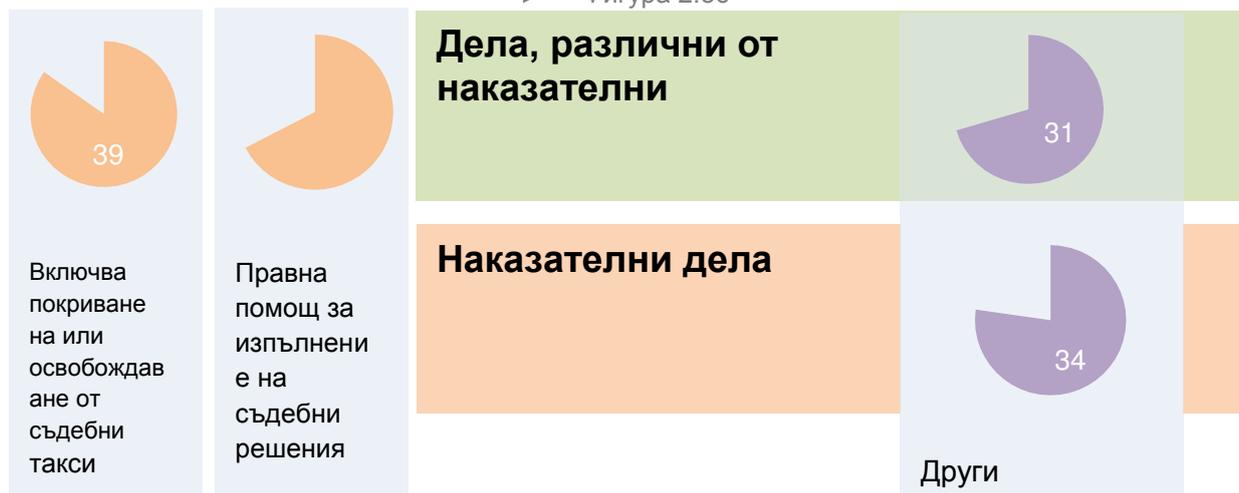
СЕРЕЈ се стреми да събира данни за правната помощ, предоставяна от държавите и субектите извън съдилищата, за да предотвратят съдебни дела или да предложат достъп до правни консултации или информация (достъп до право). Този подход дава възможност да се идентифицират и да се разграничат двата публични инструмента за достъп до правосъдие и достъп до право. Съответно на понятието за правна помощ е дадено разширено тълкувание, което обхваща както юрисдикционна помощ (позволяваща на страните по делото да финансират изцяло или частично своите съдебни такси, когато действат преди съдилища), така и достъпа до информация и до правна консултация.

Брой на държавите или образуванията, които предоставят правна помощ

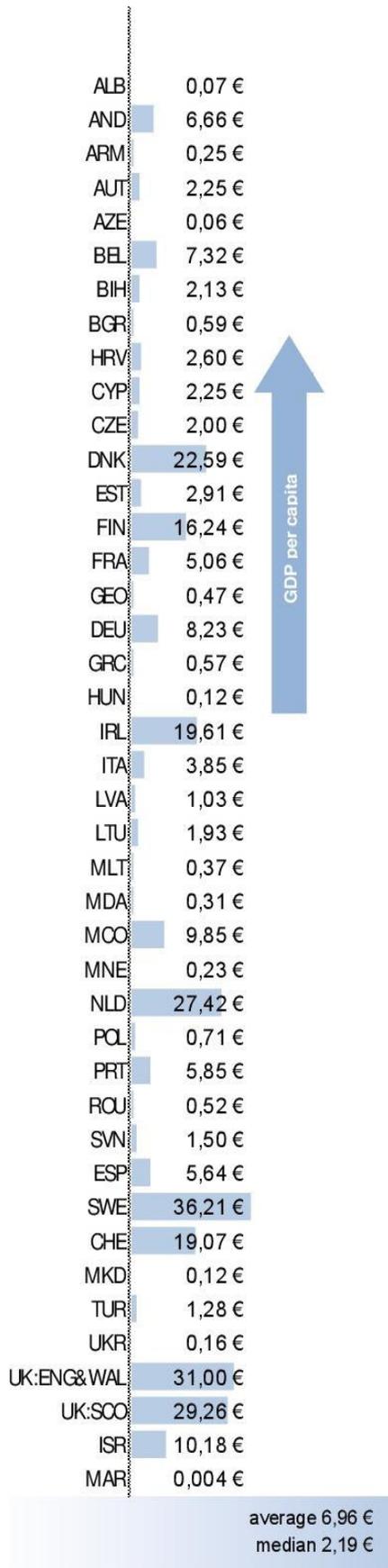

Покрити разходи (брой държави)

► Фигура 2.36

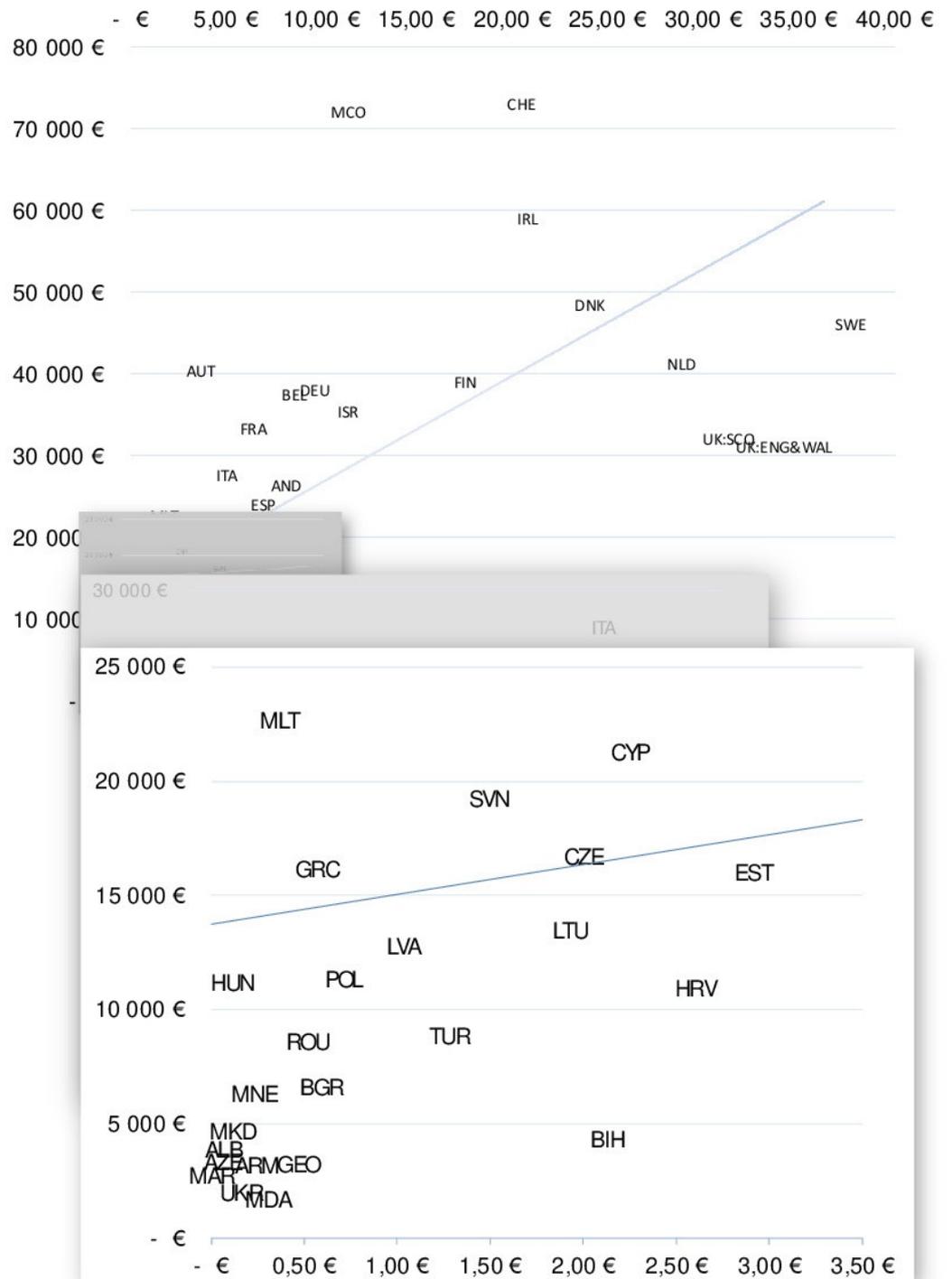
Изпълнен бюджет за правна помощ на глава от населението през 2016 г.

Изпълнен бюджет за правна помощ на глава от населението през 2016 г.,

На глава от населението, в €

Фигура 2.44

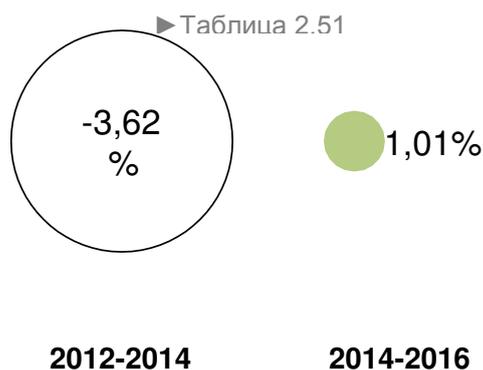

Legal aid per capita

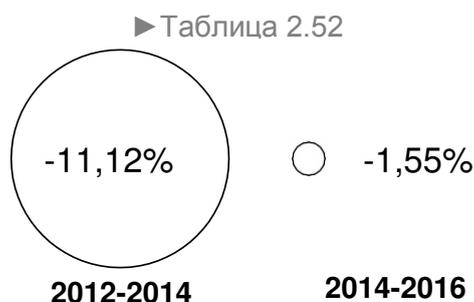
2. БЮДЖЕТ

Фигурата по-горе се отнася до реализирания бюджет за правна помощ на глава от населението спрямо БВП на глава от населението във всяка държава и единица. Тенденцията показва положителна връзка: бюджетът за правна помощ се увеличава с увеличаването на БВП. Държавите, намиращи се под тенденцията, полагат по-значителни бюджетни усилия, за да улеснят достъпа до правосъдие чрез правна помощ.

Еволюция на европейските средни суми на одобрен държавен бюджет, отпуснат за правна помощ

Еволюция на европейските средни суми на изпълнен държавен бюджет, отпуснат за правна помощ

Тази фигура подчертава значителните усилия, положени от **Босна и Херцеговина** и **Португалия** да се даде възможност на страните, които нямат необходимите финансови средства, да имат достъп до правосъдие. Тези две държави се открояват много ясно от съответните групи държави и субекти със сходни нива на благосъстояние.

В групата на държавите с добро финансово благосъстояние тази карта потвърждава усилията на **Нидерландия**, **Швеция**, **Обединеното кралство — Англия и Уелс** и **Обединеното кралство — Шотландия**, в сравнение с **Ирландия**, **Монако** и **Швейцария** например.

Размерът на реализирания бюджет на глава от населението, отпуснат за правна помощ, е много променлив в отделните държави и субекти, в зависимост от тяхното ниво на благосъстояние и тяхната политика на достъп до правосъдие, вариращи от минимум 0,06 € в **Азербайджан** до максимум 36,21 € на жител в **Швеция**. Средната стойност е 6,5 € на жител, а средната стойност е 2,1 €.

Разликата между последните два цикъла показва лек спад в реализирания среден бюджет за правна помощ на жител (-1,55%).

Общият брой на делата (на 100 000 жители) с предоставена правна помощ и размера на реализирания бюджет, разпределен за правна помощ по дела през 2016 г.

► Фигури 2.49 и 2.46

Всички дела

	Брой дела	Бюджет на дело
ARM	335	74 €
AUT	234	963 €
BIH	827	257 €
BGR	642	92 €
HUN	139	83 €
IRL	1 772	1 107 €
LTU	3 002	64 €
MLT	210	175 €
MDA	1 401	22 €
MCO	2 149	458 €
MNE	228	101 €
NLD	2 159	1 270 €
NOR	1 447	NA
PRT	1 503	389 €
ROU	417	124 €
SVN	356	420 €
TUR	177	721 €
UKR	832	20 €
UK:ENG&WAL	2 340	1 325 €
UK:SCO	3 535	828 €
MAR	9	49 €
Average	658	429 €
Median	489	175 €

Дела, внесени в съда

AZE	301	21 €
FRA	1 231	370 €
ITA	581	663 €
LTU	1 442	NAP
MLT	210	175 €
MDA	310	96 €
MCO	2 149	458 €
ROU	417	124 €
TUR	177	721 €
UKR	270	44 €
UK:ENG&WAL	912	2 851 €
MAR	9	49 €
Average	463	196 €
Median	299	196 €

За да прецизира анализа на политиките, свързани с осигуряването на достъп до правосъдие и правосъдие чрез правна помощ, целта на СЕРЕJ бе да свърже броя на делата, по които е предоставена правна помощ за 100 000 жители, със сумите, предоставени по случая.

Пълна информация е налична за 20 държави и субекти.

Обединеното кралство — Англия и Уелс, Нидерландия и Ирландия се считат за най-щедрите държави по отношение на размера на средствата, отпуснати за правна помощ по дела, докато **Обединеното кралство — Шотландия, Монако и Португалия** имат голям брой дела с предоставена правна помощ на 100 000 жители с по-малка сума. В по-малка степен, **Литва, България, Република Молдова, Румъния и Украйна**, разширяват допустимостта до сравнително голям брой дела, но ограничават разпределената сума.

В заключение, **Армения, Унгария, Малта и Мароко** ограничават както броя на допустимите дела, така и сумата, изразходвана за всяко дело.

Има някои държави, които не са предоставили данните, представени във фигурата по-горе, за всички случаи, но са предоставили данните за дела, внесени в съда. В това отношение **Франция и Италия** могат да бъдат сравнявани, като Франция има два пъти по-голям брой дела на глава от населението в сравнение с Италия, но средно предоставя по-малка сума за всяко дело. **Азербайджан** принадлежи към групата с по-ниски суми за дела.

Общата тенденция е положителна и показва, че са направени нови инвестиции за насърчаване и подобряване на достъпа до правосъдие и достъпа до право в цяла Европа, за да се спазят изискванията на Европейската конвенция за защита на правата на човека. Трябва обаче да се обърне внимание на факта, че средната стойност е 2 евро, което означава, че почти половината от държавите и единиците имат по-нисък бюджет на жител от тази сума.

Съгласно измененията, разглеждани в евро и без да се отчита инфлационният параметър, 17 държави и субекти са намалили своя бюджет за правна помощ, докато 19 държави и субекти са го увеличили. В Азербайджан наблюдаваното намаление в бюджета, предназначен за правна помощ (одобрен и изпълнен) се дължи на две девалвации на националната валута. В местна валута бюджетът се е увеличил.

2. БЮДЖЕТ

3.1 Съдии

Съдия е лице, натоварено с постановяването на или участието в съдебно решение, което противопоставя страни, които могат да бъдат или юридически, или физически лица, по време на съдебен процес. Това определение следва да се разглежда в светлината на Европейската конвенция за правата на човека и съдебната практика на Европейския съд по правата на човека. По-конкретно, “съдията взема решение в съответствие със закона и след организирано производство по всеки въпрос в рамките на неговата/нейната компетентност”.

За да се вземе предвид по-добре разнообразието в статута и функциите, които могат да бъдат свързани с думата “съдия”, в схемата на СЕРЕJ са определени три вида съдии:

- **професионалните съдии** са описани в обяснителната бележка на схемата за оценка като „тези, които са обучени и които са платени като такива“, и чиято основна функция е да работят като съдии, а не като прокурори; дали работят на пълен или непълен работен ден няма отношение към техния статут;
- професионални съдии, които не заседават постоянно и са платени като такива;
- **непрофесионални съдии**, които са доброволци, получават обезщетение за разходите си и постановяват задължителни решения в съдилища.

Различна част от съдебния процес може да бъде осигурена според държавата и от съдебни служители (*Rechtspfleger*) (вж. по-долу).

Качеството и ефективността на правосъдието зависи много от условията за назначаване и обучение на съдии, техния брой, статута, който гарантира тяхната независимост, и броя на служителите, работещи в съдилищата или директно с тях като асистенти или при упражняването на правораздавателна дейност.

3. ПРОФЕСИОНАЛИСТИ

Професионални съдии на 100 000 жители през 2016 г.

► Таблица 3.6

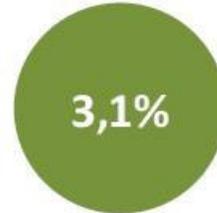
Average 21
Median 18

Еволюция на средния брой на професионалните съдии за Европа

► Таблица 3.10

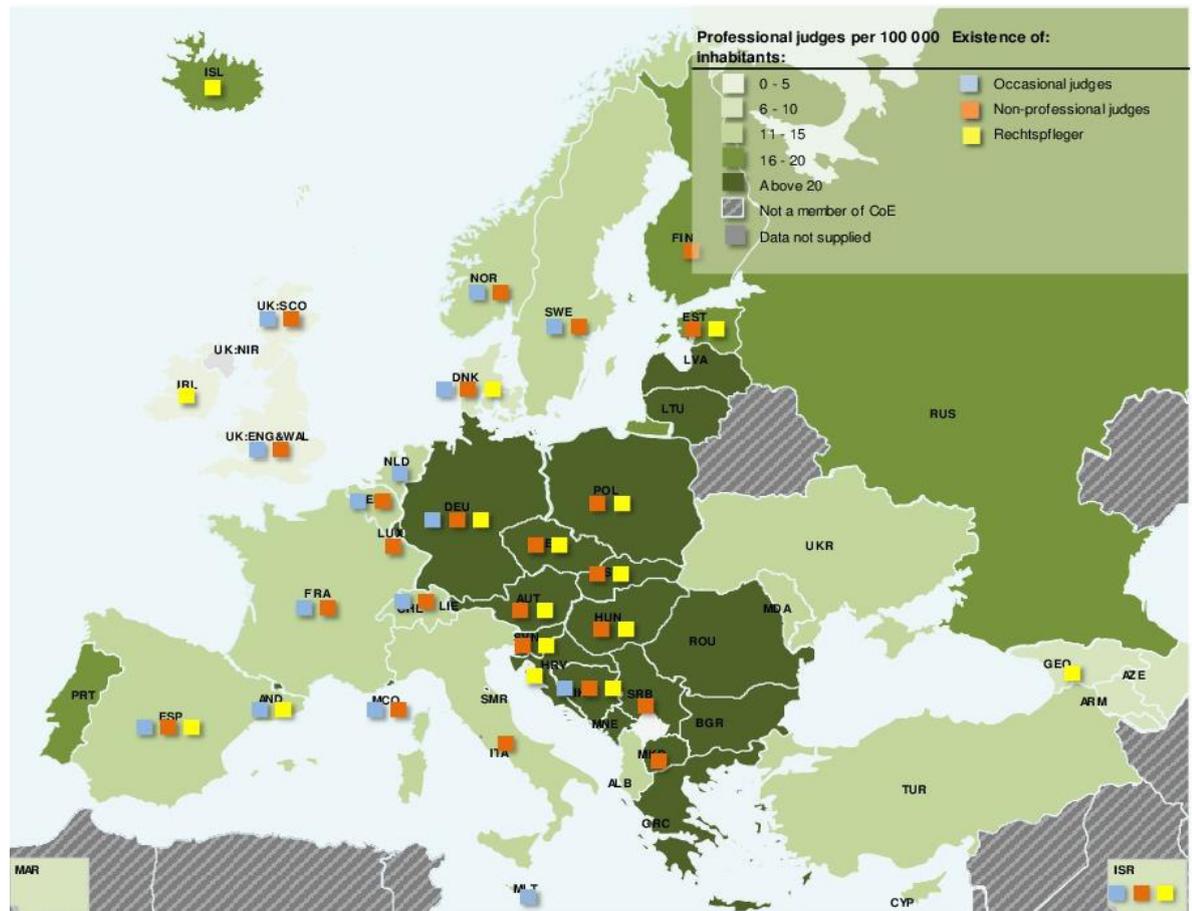
2012-2014

2014-2016

Професионални съдии на 100 000 жители през 2016 г.

► Таблицы 3.6 и 3.45

ALB	12,6
AND	35,6
ARM	7,7
AUT	27,4
AZE	5,2
BEL	14,1
BIH	28,9
BGR	31,8
HRV	43,3
CYP	13,1
CZE	28,4
DNK	6,5
EST	17,6
FIN	19,4
FRA	10,4
GEO	7,5
DEU	24,2
GRC	25,8
HUN	28,7
ISL	15,7
IRL	3,5
ITA	10,6
LVA	25,5
LTU	27,3
LUX	31,7
MLT	10,2
MDA	11,8
MCO	98,5
MNE	51,3
NLD	13,6
NOR	10,6
POL	26,0
PRT	19,3
ROU	23,6
RUS	18,0
SRB	38,5
SVK	24,1
SVN	42,6
ESP	11,5
SWE	11,8
CHE	14,9
MKD	27,3
TUR	14,1
UKR	14,6
JK.ENG&WAL	3,0
UK.SCO	3,7
ISR	8,5
MAR	8,4

*Ситуацията на много малките държави и на държавите, в които значителна част от съдебния процес се решава преди намеса от страна на съдията, трябва да се разглежда предпазливо, както и на държавите или образуванията (субектите) с прецедентно право например **Обединено кралство-Англия и Уелс и Малта**.*

С всички тези резерви, изглежда, че между държавите на едно и също икономическо ниво, които имат еквивалентни съдебни организации, броят на професионалните съдии може да бъде много различен и това вероятно ще отрази на нивото на ресурсите, отпуснати за правосъдие, както и на обхвата на задачите на съдиите.

Таблицата показва значителни различия, включително между държави с подобен размер и ниво на доходите. Тази ситуация се обяснява отчасти с разнообразието на съдебните организации. Всъщност между държавите професионалните съдии се занимават с много променлив обем производства, по-специално защото непрофесионални съдии могат да бъдат отговорни за значителна част от съдебните спорове, както в **Белгия, Чехия, Дания, Естония, Финландия, Франция, Германия, Унгария, Норвегия, Полша, Сърбия, Словения, Швеция, Бивша югославска република Македония и Обединеното кралство — Англия и Уелс**. Макар повечето от тези непрофесионални съдии да се произнасят по наказателни дела, някои държави като **Австрия, Белгия, Франция, Унгария, Монако, Словения и Испания** им предоставят трудови спорове, социални съдебни спорове, търговски спорове или част от семейните спорове. Около 15 държави и субекти обаче, възлагат всички спорове на професионални съдии и не използват непрофесионални съдии. Контрастът, който вече се наблюдава сред държавите от Източна Европа, които имат юрисдикция, до голяма степен или изцяло професионализирана, и държавите от Западна Европа все още е актуален.

Броят на професионалните съдии остава като цяло стабилен в различните държави и субекти. Това са лица, назначени да изпълняват функциите на съдия като основна професия. Развитията, наблюдавани в някои държави, имат конкретни обяснения. Броят на съдиите се е увеличил в **Албания**, вследствие на увеличаване брой на апелативните съдии след влизането в сила на нова процедура за обжалване през 2013 г. Броят на съдиите в **Австрия** се е увеличил поради създаването на административни съдилища през 2014 г. В **Босна и Херцеговина** Висшият съдебен съвет увеличи броя на съдиите в няколко съдилища в светлината на броя на делата, които трябва да бъдат разгледани, и за да се избегнат прекомерни забавяния в съдебните процеси. **Турция** също показва значително увеличение. Тази разлика се дължи на факта, че през 2015 г. апелативните съдилища все още не са функционирали и затова никой съдия все още не е бил нает на това ниво. Положението в **Украйна** се характеризира със значително намаляване на броя на съдиите, което се дължи по-специално на осъществяването на голяма съдебна реформа през 2016 г.

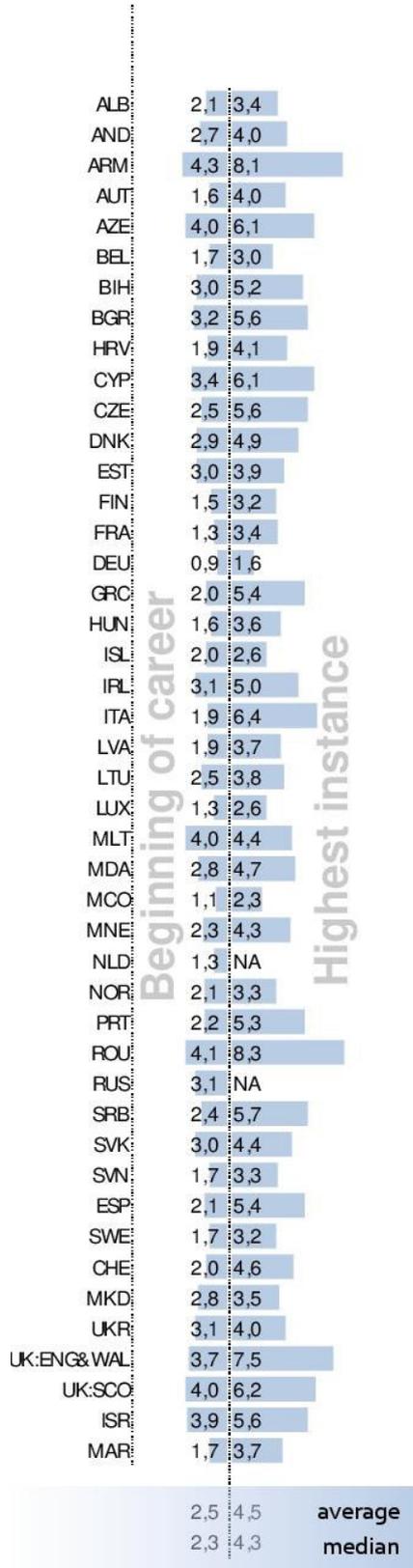
Източноевропейските държави традиционно имат много по-висок процент на съдии и държавни служители на глава от населението.

Малкият брой професионални съдии на глава от населението в **Обединеното кралство — Англия и Уелс**, както и в **Обединеното кралство — Шотландия и Ирландия**, последователно се обяснява с много високия дял на делата, които се разглеждат от непрофесионални *магистрати*. Във **Франция** съдиите, заседаващи в трудовоправни и търговски съдилища, не са професионалисти.

3. ПРОФЕСИОНАЛИСТИ

Средни брутни заплати на съдии спрямо националните средни брутни заплати през 2016 г.

► Таблица 3.21

Нивото на възнаграждение на съдиите допринася за тяхната независимост. На съдиите следва да се предложи равнище на възнаграждение, съответстващо на техния статут и отговорности.

Препоръка на Комитета на министрите на Съвета на Европа Res (2010) 12 относно „Съдии: независимост, ефективност и отговорности“ предвижда, че възнагражденията на съдиите трябва да бъдат гарантирани със закон и да са „съизмерими с тяхната професия и отговорности и да бъдат достатъчни, предпазващи ги от стимули, целящи да повлияят върху техните решения“. По този начин въпросът за възнаграждението на съдиите изисква всеобхватен подход, който освен чисто икономическия аспект взема под внимание въздействието, което може да окаже върху ефективността на правосъдието по отношение на независимостта и по този начин борбата с корупцията вътре в и извън съдебната система.

Сравненията, направени от CEPEJ, се основават на два показателя: първо, заплатата на съдия в началото на неговата кариера, с необходимостта от интегриране като параметър на процедурата за набиране на персонал; всъщност, ако съдията бъде назначен след завършването му от училището за съдебно обучение след конкурс, той заема длъжността относително млад и възнаграждението, което получава, е начална заплата; няма да е същото, ако съдията бъде назначен след дълъг професионален опит, възнаграждението непременно ще бъде по-високо. Вторият показател е средната заплата на съдиите от Върховния съд, които са на върха на съдебната йерархия.

Договорено е, че споменатите заплати не включват приспадането на заплатите, които често се извършват по силата на социалноосигурителните такси и данъци, нито включват добавките, които могат да се изплащат за различни позиции, особено в зависимост от семейното положение на съдията.

Увеличението на възнагражденията в **Румъния** е резултат от промяната в тълкуването на Закона за възнагражденията в държавната служба, дадено от Конституционния съд. Заплатите са замразени в **Словакия** в резултат на кризата, а в **Литва** бюджетите за съдебната власт и заплатите на съдиите са се увеличили в резултат на края на икономическата криза.

Заслужава да се отбележи, че в **Андора** законът за заплатите на съдиите, магистратите, прокурорите и членовете на Висшия съдебен съвет от 2016 г. намали заплатите на съдиите в началото на кариерата им, но сега предвижда заплатите на съдиите на пълно работно време. В **Ирландия** бе взето решение за намаляване на съдебните заплати. Някои държави се фокусират повече върху старшинството на съдията, отколкото върху съда, на когото са назначени в края на кариерата си; това е случаят в **Италия**, където само

стажът се брои при определянето на възнаграждението. В **Република Молдова** бе въведена нова система за възнаграждение на съдиите и прокурорите, което доведе до значително увеличение на възнагражденията на съдиите.

За да се оцени равнището на възнагражденията на съдиите, важно е да се сравни с средната работна заплата в съответната държава/единица. Също така е важно да се вземе предвид благосъстоянието на държавата/единицата, което може да повлияе на нивото на средната заплата. За да се анализират възнагражденията в началото на кариерата, е необходимо също така да се разграничат държавите и субектите, в които съдиите се наемат от опитни адвокати и тези, в които те са наети след преминато съдебно обучение.

След това могат да бъдат посочени няколко групи държави и субекти:

- заплата на съдиите са най-ниски в началото на кариерата им в сравнение с средната заплата (по-малко от два пъти средната заплата) в **Белгия, Германия, Исландия, Латвия, Нидерландия, Словения, Швеция**; но може да се отбележи значително наваксване по време на кариерата (заплатите на съдиите от съдилищата от най-висши инстанции, умножена по 2 до 2,5 спрямо началото на кариерата) в **Австрия, Хърватия, Финландия, Унгария, Люксембург, Монако, Мароко** и дори повече (заплатите на съдиите от съдилищата от най-висши инстанции, умножена с коефициент над 2,5 спрямо началото на кариерата) във **Франция, Гърция и Италия**;
- заплата на съдиите са доста високи в началото на кариерата им в сравнение със средната заплата (между 2 и 4 пъти средната заплата) в **Албания, Андора, Босна и Херцеговина, България, Кипър, Дания, Естония, Литва, Република Молдова, Черна гора, Руската федерация, Словакия, „бивша югославска република Македония“, Украйна**; а в **Чешката република, Португалия, Сърбия и Испания** възнаграждението се увеличава повече по време на кариерата (заплатите на съдиите от съдилищата от най-висши инстанции, умножена по 2 спрямо началото на кариерата); тази сума трябва да бъде поставена в перспектива в **Ирландия, Малта, Норвегия, Швейцария, Обединеното кралство — Англия и Уелс, Обединеното кралство — Шотландия, Израел**, тъй като съдиите са назначени измежду вече опитни юристи;
- заплата на съдиите са високи (в началото на кариерата съдиите печелят повече от 4 пъти средната заплата, а в края на кариерата си повече от 6 пъти средната заплата) в **Армения, Азербайджан и Румъния**; в **Обединеното кралство — Шотландия** тази сума трябва да бъде поставена в перспектива, тъй като съдиите се наемат измежду вече опитни юристи.

3. ПРОФЕСИОНАЛИСТИ

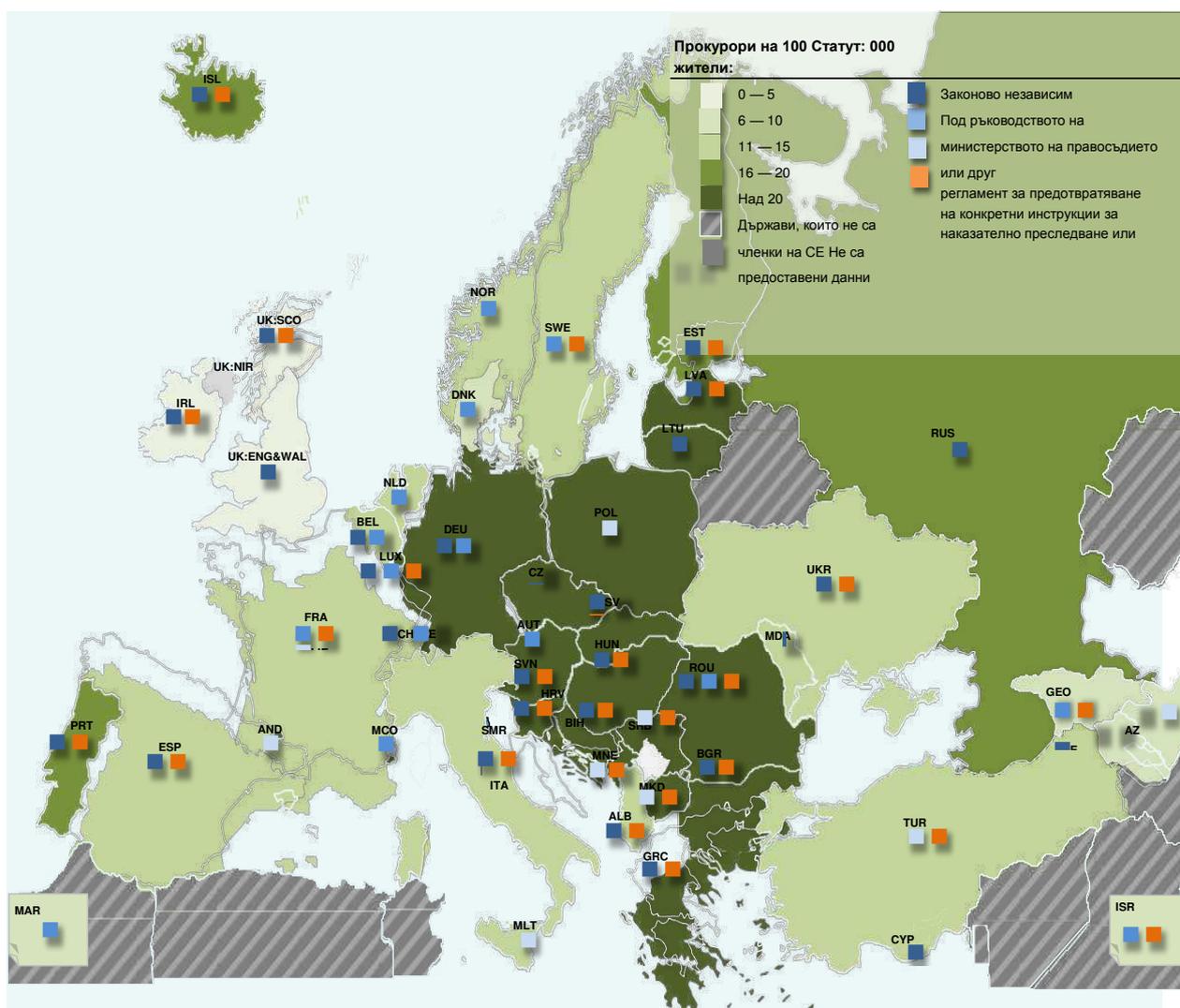
3.2 Прокурори

Препоръка Rec(2010)19 относно ролята на прокуратурата в системата на наказателното правосъдие, приета от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 6 октомври 2000 г., определя прокурорите като „обществени органи, които от името на обществото и общественения интерес осигуряват прилагането на закона там, където нарушаването на закона води до наказателни санкции, вземайки под внимание както правата на отделната личност, така и необходимата ефективност на системата на наказателното правосъдие“.

Докладът се съсредоточава върху формален законов подход, отличаващ независимостта по закон от обвързаността с правомощията на министерство, с точност на инструкциите, дадени в конкретни случаи, което дава възможност да се анализира видът на интервенция в съдебни дела. Но много зависи и от реалните практики, свързани с културните традиции на различните държави и субекти. Разпределението в различните категории, извършено от държавите, трябва да бъде проследено от предоставените пояснения. Легитимните колебания подчертават сложността на националните ситуации, за които реалният статут на относителна автономия или не на прокуратурата понякога зависи повече от практики и традиции отколкото от текстовете.

Прокурори на 100 000 жители през 2016 г.

► Таблици 3.21 и 3.24

Прокурорът е обявен за законово независим в 30 държави и субекти.

Някои държави наблягат на сложността на ситуацията, като прокурорските служби са обявени за законно независими, но в същото време под ръководството на друг централен орган (като Министерството на правосъдието). В **Белгия** Конституцията предвижда, че прокуратурата е независима при извършването на индивидуални разследвания и наказателни преследвания, без да се засяга правото на компетентния министър да разпорежи наказателно преследване и да издаде обвързващи директиви в областта на наказателната политика, включително в областта на разследването и наказателното преследване. В **Германия**, макар министърът на правосъдието да упражнява административен контрол върху прокуратурата, като общо правило в установената практика не се дават отделни указания, свързани с дейността на прокуратурата. **Люксембург** също е част от този контекст.

9 държави подчертават, че прокурорът по закон е поставен под официалната власт на Министерството на правосъдието или друг орган, като най-често посочва, че прокурорите се ползват с определена степен на независимост. **Финландия** например уточнява, че прокуратурата е под административната власт на Министерството на правосъдието, но що се отнася до юрисдикцията, тя е независима. **Франция** уточнява, че принципът за забрана на инструкциите на министъра на правосъдието към прокуратурата в отделни случаи е залегнал в закона. Така министърът на правосъдието провежда наказателната политика, определена от правителството. Тя осигурява съгласуваността на прилагането си на територията. За тази цел тя издава общи указания на прокурорите. В **Грузия** конституцията предвижда прокуратурата да бъде поставена под ръководството на Министерството на правосъдието. Законодателството обаче гарантира пълната ѝ независимост и автономност. Министърът на правосъдието не е оправомощен да се намесва в разследванията и наказателните преследвания. В **Монако** прокурорите са поставени под ръководството на директора на съдебните служби, който ръководи обществените действия, без да може да го упражнява самостоятелно, нито да спира или да преустановява хода му. **Норвегия** заявява, че прокуратурата е официално поставена под ръководството на Министерството на правосъдието. Съгласно Закона за статута на съдиите и прокурорите в **Румъния** прокурорите са независими. Съгласно Закона за съдебната власт прокурорите осъществяват дейността си в съответствие с принципите на законност, безпристрастност и йерархичен контрол под ръководството на министъра на правосъдието. В **Швеция** прокуратурата е поставена под ръководството на министъра на правосъдието, но нейната функционална независимост е гарантирана. Правителството може да издаде общи наредби на властите, но според Конституцията той не може да дава директиви в текущи дела. **Израел** уточнява, че прокуратурата е поставена под ръководството на Министерството на правосъдието или полицията, но те са професионално независими. **Мароко** подчертава, че прокурорите са под ръководството на министъра на правосъдието, доколкото те са длъжни да правят писмени искания в съответствие с инструкциите, които са им дадени, но те могат свободно да разработват устни наблюдения, които считат за необходими в интерес на правосъдието.

9 държави и субекти дават отговор „Други“, т.е. нито са независими по закон, нито под ръководството на Министерството на правосъдието или друг централен орган, дори ако класификацията им е по-близка до категорията „законно независима“.

3. ПРОФЕСИОНАЛИСТИ

В **Швейцария** 10 от 26-те кантона имат законен независим прокурор, 6 от общо 26 имат прокурор под ръководството на министъра на правосъдието или друг централен орган, а 8 кантона попадат в категорията „Други“.

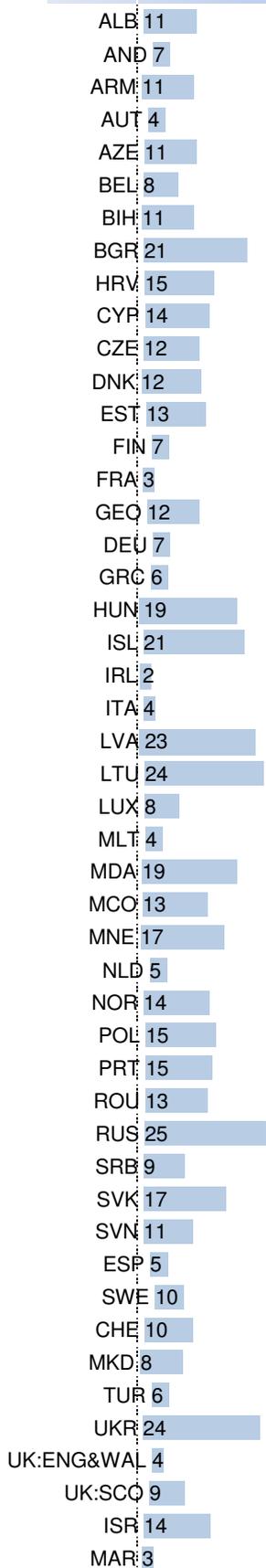
28 държави и субекти разполагат с разпоредби, забраняващи конкретни инструкции на прокурорите да водят или не водят следствие. Това показва колко чувствителен е въпросът в отношенията между изпълнителната власт и прокурорите, изискващ конкретен текст.

Така или иначе, заключенията по отношение на независимостта на прокурорите могат да бъдат установени единствено чрез проучване на статута на прокурорите, заедно с правилата за назначаване и повишаване, които ги засягат.

Прокурори на 100 000 жители през 2016 г.

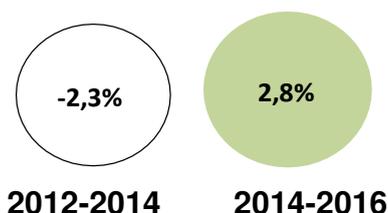
► Таблица 3.24

average 12
median 11

Еволюция на средния брой на прокурорите за Европа

► Таблица 3.34

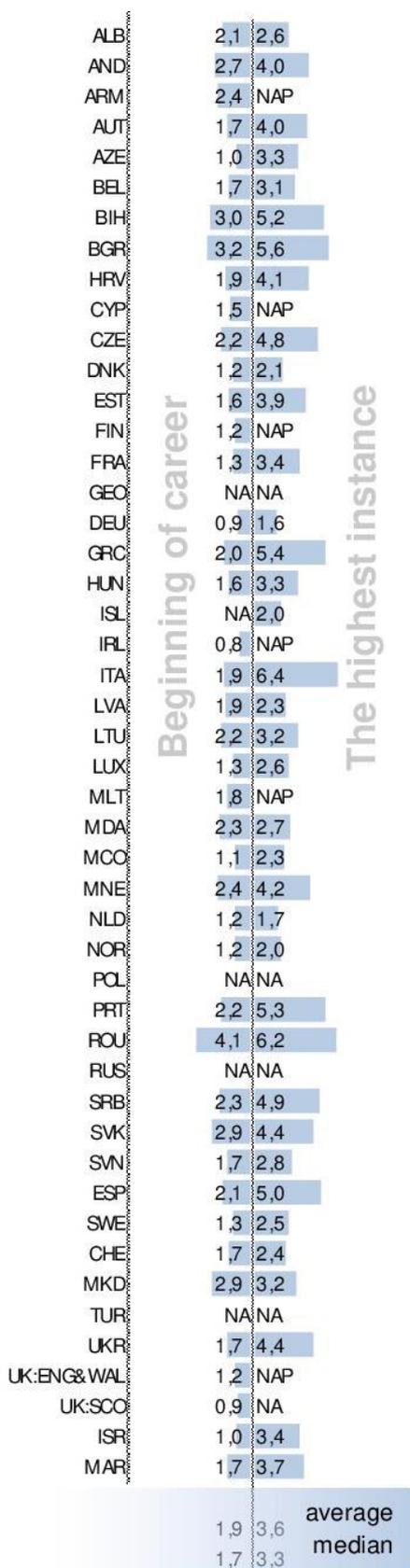
28 държави и субекти са имали увеличение на броя на прокурорите от 2010 г. насам. Босна и Херцеговина подчертава, че броят на прокурорите на ниво Върховен съд е увеличен през 2015 г., за да се увеличи тяхната способност да разследват най-сериозните видове престъпления (т.е. случаи на организирана престъпност и тероризъм). По отношение на **Грузия** увеличението е очевидно само поради значителното намаляване на населението. В **Словения** законодателството за прокуратурата (2011 г.) създаде Специализирана прокуратура за борба с престъпления срещу икономическия сектор, случаи на организирана престъпност, подкуп и корупция, тероризъм, трафик на хора и др. Силното увеличение в **Швейцария** се дължи на промените в наказателното производство (на прокурорите са предоставени правомощия за разследване, които преди това са били под ръководството на разследващи съдии). Промените, отбелязани в **Андора**, не са значителни, изразени в проценти, тъй като броят на прокурорите е много ограничен.

12 държави и субекти са имали отрицателни промени в броя на прокурорите между 2010 и 2016 г.: **Дания, Финландия, Франция, Исландия, Литва, Люксембург, Република Молдова, Черна гора, Швеция, „бивша югославска република Македония“, Украйна, Обединеното кралство — Англия и Уелс. Република Молдова** посочва, че данните за 2016 г. не са съпоставими с предишните данни за закон за прокуратурата през декември 2016 г., което предполага ново схващане за организацията и функционирането на прокуратурата. **Черна гора** обяснява разликата в броя на прокурорите чрез създаването през 2015 г. със Службата на специалния главен прокурор, която е поела дейността на Отдела за борба с организираната престъпност. „**Бивша югославска република Македония**“ обяснява, че някои прокурори са се оттеглили и няма достатъчно кандидати да заемат длъжностите си. **Обединеното кралство — Англия и Уелс** се отнася до факта, че данните от този цикъл и от предишния цикъл може да не са сравними поради промени в методологията.

3. ПРОФЕСИОНАЛИСТИ

Средни брутни заплати на прокурори спрямо националните средни брутни заплати през 2016 г.

► Таблица 3.38

Заплатата, която прокурорите получават, неизбежно се влияе от разнообразието, характеризиращо тяхното законово положение в държавите, субектите и наблюдателите, което прави сравненията по-трудни, отколкото за съдиите.

В някои държави прокурорите са в подобна на съдиите ситуация, докато в други държави дейностите на прокуратурата се изпълняват поне частично от полицейските органи. Следователно нивата на заплатите се различават значително. В **Албания, Австрия, Белгия, Босна и Херцеговина, България, Хърватия, Франция, Германия, Гърция, Унгария, Италия, Люксембург, Монако, Португалия, Словакия, Испания и Турция**, заплатите на съдиите и тези на прокурорите са почти идентични както в началото на кариерата, така и във Върховния съд.

За останалите държави и субекти като цяло заплатата на съдиите е средно по-висока от тази на прокурорите. Независимо от това, това наблюдение трябва да бъде нюансирано за заплатите в началото на кариерата, припомняйки, че средната стойност, изчислена по отношение на съдиите, включва държави и структури, в които съдиите са назначени от опитни адвокати и правни експерти, т.е. сред по-възрастните професионалисти, чиято заплата в началото от кариерата вече е значително увеличена (**Дания, Ирландия, Норвегия, Швейцария, Обединеното кралство — Англия и Уелс, Обединеното кралство — Северна Ирландия и Обединеното кралство — Шотландия**). В допълнение към тези различия, обяснени от системата за назначаване на съдии, най-големите несъответствия (в полза на съдиите) могат да бъдат отбелязани в **Азербайджан, Кипър, Малта, Норвегия, Израел**, но също така в началото на кариерата само в **Естония и Украйна**.

Що се отнася до съдиите, за да се оцени равнището на възнагражденията на прокурорите, важно е да се сравни със средната работна заплата в съответната държава/образование и нейното благосъстояние може да повлияе на нивото на средната заплата.

3. ПРОФЕСИОНАЛИСТИ

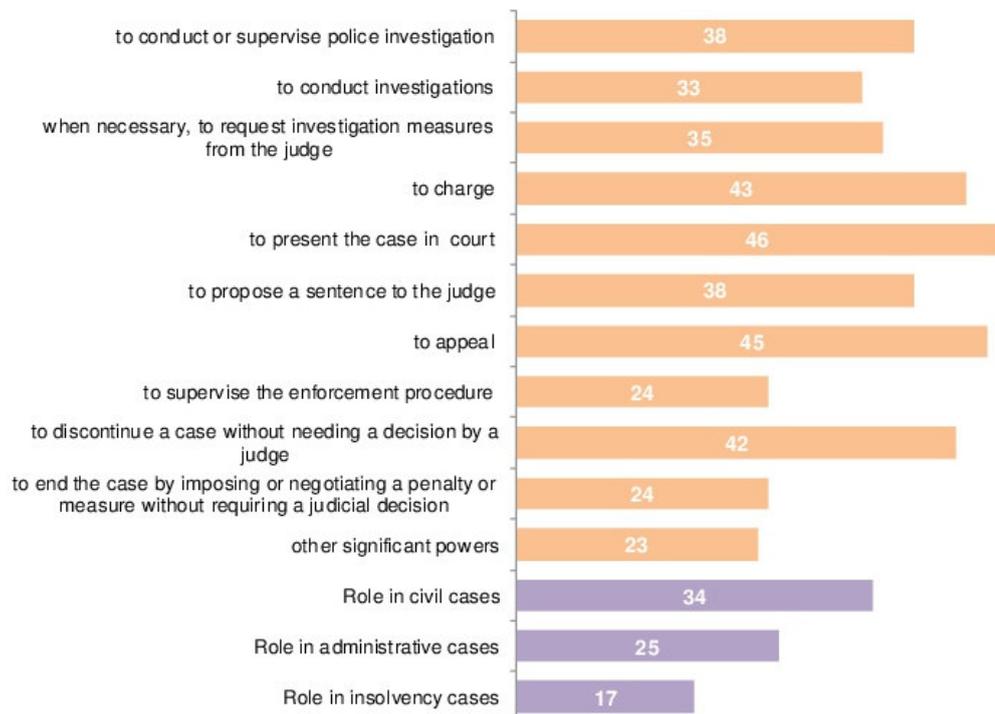
Натовареност на прокурорите през 2016 г.

► Таблица 3.29

	Брой на прокурорите на 100 000 жители.	Брой на получените случаи на 100 жители	Брой на ролите на прокурорите
ALB	11	1,5	11
AND	7	6,5	9
ARM	11	0,1	9
AUT	4	5,9	10
AZE	11	NA	9
BEL	8	NA	12
BIH	11	1,9	12
BGR	21	1,8	13
HRV	15	1,7	12
CYP	14	NA	7
CZE	12	2,3	12
DNK	12	3,0	7
EST	13	NA	10
FIN	7	1,5	6
FRA	3	7,5	13
GEO	12	1,2	10
DEU	7	6,3	10
GRC	6	NA	10
HUN	19	1,9	14
ISL	21	2,0	9
IRL	2	0,3	6
ITA	4	5,2	8
LVA	23	0,7	13
LTU	24	2,7	13
LUX	8	9,7	12
MLT	4	NA	6
MDA	19	1,9	11
MOU	13	6,2	14
MNE	17	1,5	12
NLD	5	1,1	12
NOR	14	6,5	8
POL	15	2,3	11
PRT	15	4,3	13
ROU	13	3,5	12
RUS	25	0,6	6
SRB	9	1,6	11
SVK	17	1,4	13
SVN	11	3,3	11
ESP	5	NA	11
SWE	10	4,6	8
CHE	10	6,9	10
MKD	8	1,4	7
TUR	6	4,2	11
UKR	24	NA	10
UK:ENG&WAL	4	0,9	5
UK:SCO	9	3,6	8
ISR	14	4,0	11
MAR	3	4,2	12
	12	3,1	average
	11	2,2	median

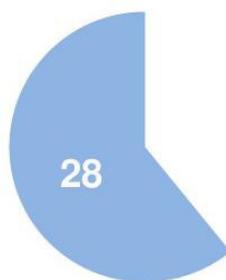
Роли и правомощия на прокурорите през 2016 г. (Брой държави / субекти)

► Фигури 3.26 и 3.27

Други лица със задължения, сходни с тези на прокурорите (Брой държави / субекти)

► Фигура 3.31

3. ПРОФЕСИОНАЛИСТИ

Натовареността на прокурорите може да се измери като се вземе предвид броят на прокурорите (и, ако е целесъобразно, броят на другите служители, които имат сходни задължения с тези на прокурорите), броят на производствата, получени от прокурори, както и разнообразието на техните функции. Горната таблица оценяват натовареността на прокурорите, като взема предвид тези различни параметри

Без съмнение прокурори с най-голяма натовареност продължават да се наблюдават във **Франция**, която има почти най-ниския брой прокурори в Европа (2,8 на 100 000 жители), като те трябва едновременно да се справят с най-високия брой получени производства (7,45 случая на 100 жители) и да изпълняват рекорден брой различни функции (13). В светлината на тези критерии, прокурорите в **Австрия** и **Италия** също имат особено голяма натовареност. Това наблюдение следва да се квалифицира, като се подчертае, че в тези държави други служители изпълняват задължения, сходни с тези на прокурорите, въпреки че не е възможно от наличната информация да се измери въздействието на това явление върху натовареността на прокурорите. **Нидерландия, Обединеното кралство — Англия и Уелс** също имат малък брой прокурори, но броят на получените производства е много по-нисък, а правомощията на прокурорите в **Обединеното кралство — Англия и Уелс** са по-ограничени.

От друга страна, повечето държави в Централна и Източна Европа имат значителен брой прокурори (над 10 или над 20 прокурори на 100 000 жители) за сравнително малък брой получени производства (по-малко от 3 случая на 100 жители), дори ако тяхната юрисдикция е широка (около 10 различни компетенции). Историята на тези държави отчасти обяснява тази ситуация. Това е особено валидно за **Руската федерация** (над 25 прокурори на 100 000 жители и по-малко от 0,65 производства на 100 жители), **България, Унгария, Латвия, Литва, Република Молдова, Черна гора, Словакия, Полша**. Това явление е подчертано в някои държави, в които други служители упражняват функции, сходни с тези на прокурорите.

Горепосочените цифри помагат да се преценят различията в компетентността между прокурорите от различни държави и образувания, различни от държавите (**Унгария и Монако**), където прокурорите имат юрисдикция по всичките четиринадесет изброени задачи; или по всички освен една: **България, Франция, Латвия, Литва, Португалия и Словакия** от тези, които обратно, имат юрисдикция над половината или по-малко от тези задачи: **Кипър, Финландия, Ирландия, Малта, Обединеното кралство — Англия и Уелс**.

Във всички държави и образувания прокурорите са отговорни за отнасянето на делата до съдилищата. С изключение на **Обединеното кралство — Англия и Уелс** (с изключение на най-тежките престъпления, според конкретни условия), прокурорите от всички държави и образувания могат да обжалват. Те носят отговорност във всички държави и образувания, с изключение на **Армения, Руската федерация и Обединеното кралство — Шотландия**.

Разбира се, прокурорите играят съществена роля в наказателните дела. Те обаче получават и важни прерогативи извън областта на наказателното право. Те се намесват в граждански и/или административни дела в 34 държави и субекти и в дела по несъстоятелност в 17 държави и организации.

Прокурорите могат да се намесват извън областта на наказателното правосъдие по различни начини. За определени дела или видове дела те имат право да образуват производството, за други те могат да се присъединят към текущите процеси и да станат страна по делото. Понякога тяхната компетентност е ограничена до формулирането на правни становища.

3.3 Други съдебни служители.

Наличието на компетентни служители с определени роли и признат статут, заедно със съдиите, е съществена предпоставка за ефективното функциониране на съдебната система.

Както и в предходните доклади, се прави разграничение между пет вида съдебни служители:

- Функцията „*Rechtspfleger*“, която е вдъхновена от немската и австрийската системи, според „Европейския съюз на *Rechtspfleger*“ (EUR), е независим съдебен орган, определен в конституцията и изпълняващ задачите, възложени му със закон; *Rechtspfleger* не съдейства на съдията, а работи заедно с последния и може да извършва различни правни задачи, например в областта на семейното или наследственото право; той също има компетенцията независимо да взема съдебни решения за предоставяне на гражданство, платежни нареждания, изпълнение на съдебни решения, търгове на недвижими вещи, наказателни дела и изпълнение на съдебни решения по наказателни дела; той също е компетентен да поема административни съдебни задачи; *Rechtspfleger* до известна степен попада между съдиите и съдебните служители, както секретарите;
- съдебни служители, чиято задача е да помагат на съдиите пряко. Както съдебните съветници, така и секретарите подпомагат съдиите в техните съдебни дейности (в частност заседания) и може да се наложи да удостоверяват актове;
- служители, отговорни за различни административни въпроси и за управление на съда;
- технически служители, отговорен за ИТ оборудване, охрана и почистване
- други съдебни служители.

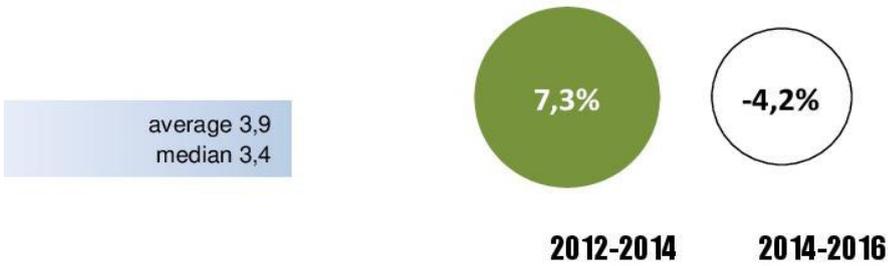
3. ПРОФЕСИОНАЛИСТИ

Съдебни служители на един професионален съдия през 2016 г.

► Таблица 3.43

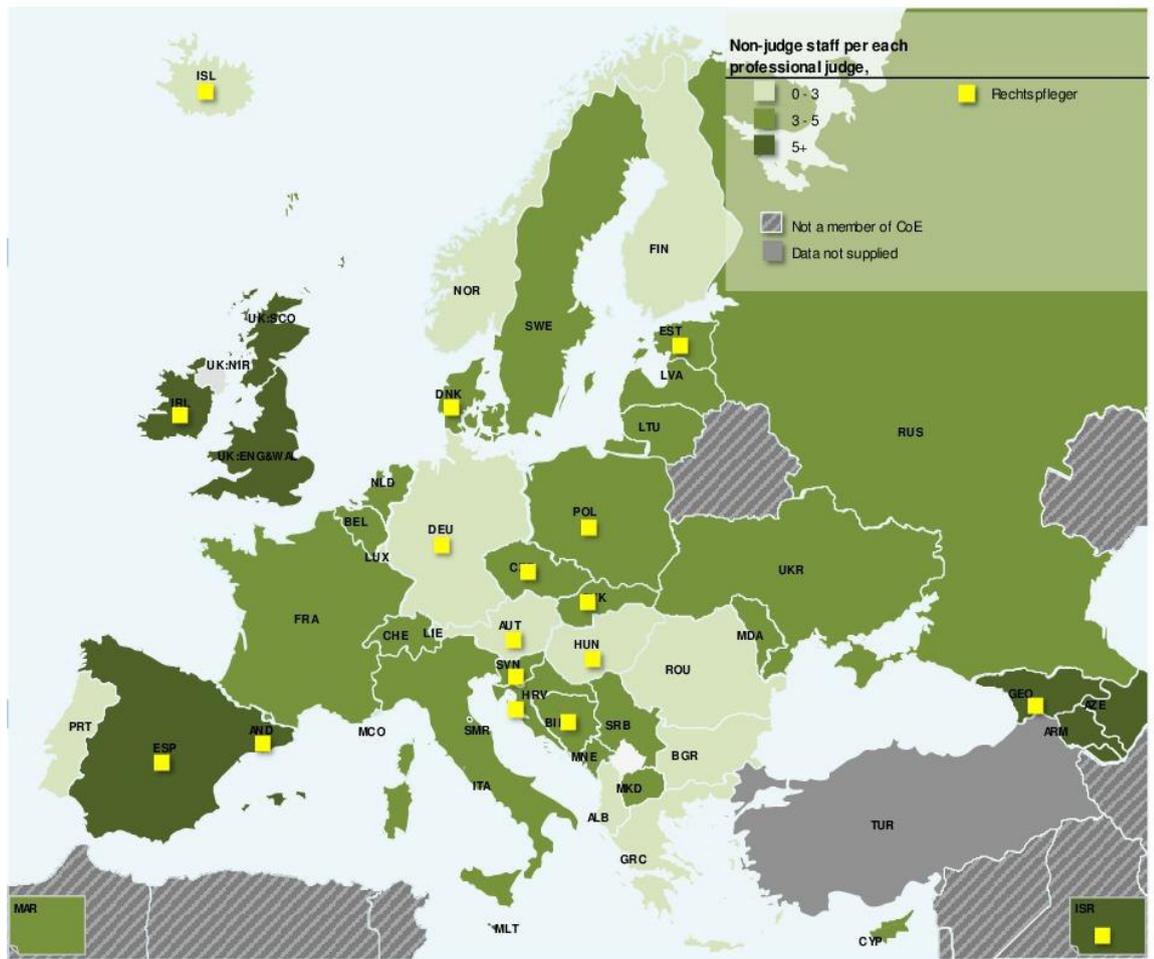
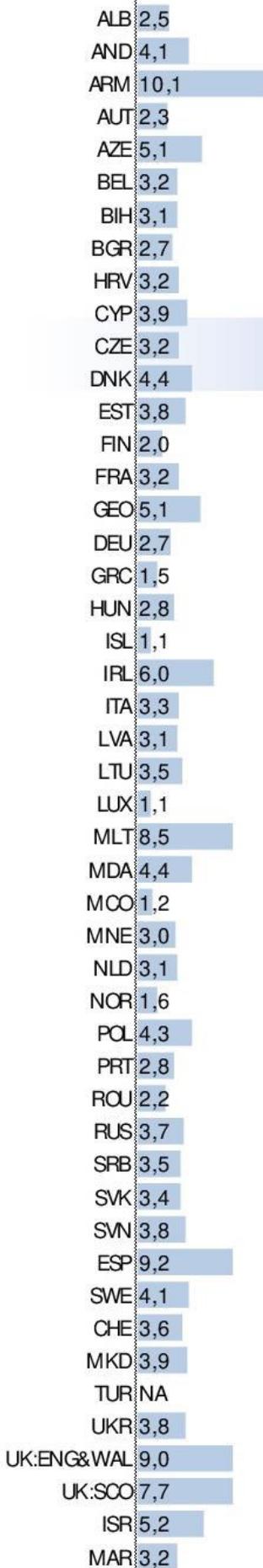
Еволюция на средния брой на съдебни служители на един професионален съдия за Европа

► Таблица 3.43

Съдебни служители на един професионален съдия през 2016 г.

► Таблици 3.43 и 3.45

Съотношението между съдебните служители и професионалните съдии позволява да се прецени как съдията се подпомага, но трябва да бъде анализирано с повишено внимание по различни причини, особено както бе споменато за съдиите, значителна част от съдебните функции могат да бъдат поверени на непрофесионални съдии, на които също трябва да се окаже помощ, което означава, че част от тези дела се възлагат на съдебните служители с непрофесионални съдийски дейности, като по този начин се променят последиците от наблюдаваното съотношение.

17 държави посочиха броя на *Rechtspfleger* или еквивалентен персонал. Последните извършват независими съдебни функции и следователно не могат да бъдат считани за помощник-съдии. Държавите, които използват *Rechtspfleger*, са: **Андора, Австрия, Босна и Херцеговина, Хърватия, Чехия, Дания, Естония, Грузия, Германия, Унгария, Исландия, Ирландия, Полша, Словакия, Словения, Испания и Израел.**

3. ПРОФЕСИОНАЛИСТИ

Служители на прокуратурата на един прокурор през 2016 г.

► Таблица 3.50

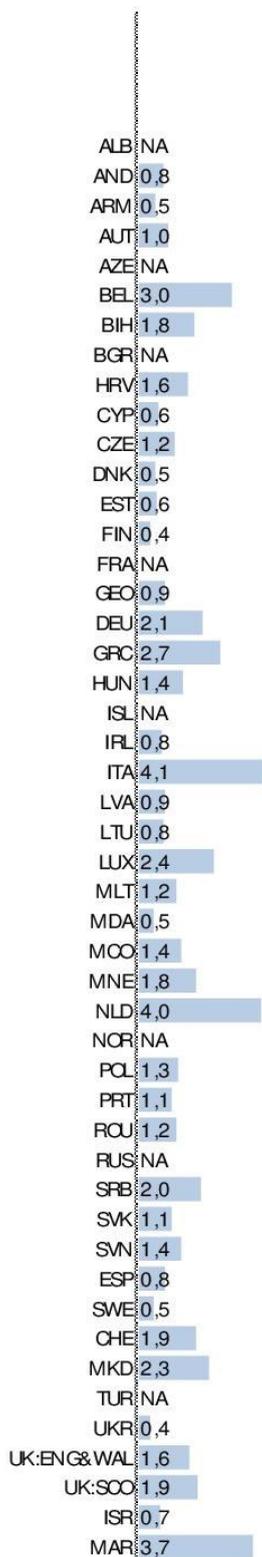
3.4 Служители³⁰ към прокуратурата

Както и в случая на съдиите, прокурорите са подпомагани от служители, изпълняващи най-разнообразни задачи като секретариат, проучвания, подготовка на делото или съдействие в хода на производството. Законът може да възложи на служители на прокуратурата (*Rechtspfleger* или негов еквивалент) някои прокурорски функции.

Средният брой на персонала, назначен към прокурора, е 1,4 през 2016 г., като минимумът е 0,4 (**Финландия**), а максимумът е 4,1 (**Италия**).

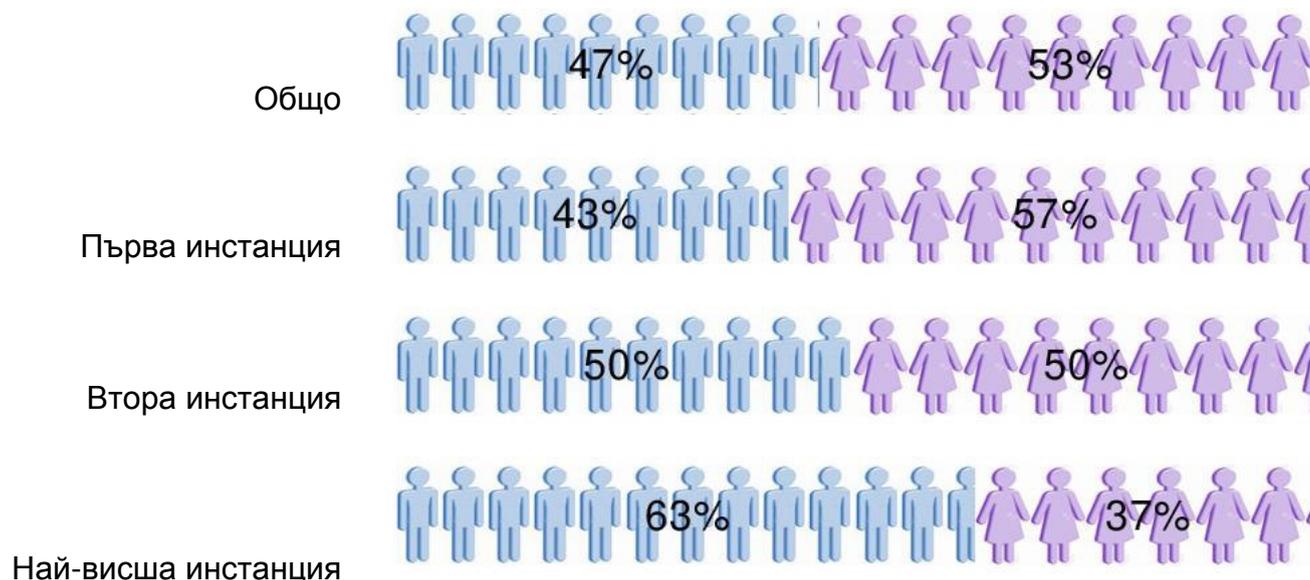
Тук данните не показват намаляване на броя на служителите от прокуратурата за периода 2010-2016 г., а за разлика от средното намаление през 2016 г. в сравнение с 2014 г. и 2012 г. „**Бивша югославска република Македония**“ отбеляза най-голямо увеличение за периода 2010-2016 г., докато **Андора, Австрия, Дания, Финландия, Ирландия, Обединеното кралство — Шотландия** отбелязват значителни намаления.

Дания уточнява, че служителите на прокуратурата (различни от прокурорите) са разделени между полицията и прокуратурата (първа инстанция). **Франция** припомня, че персоналят, подпомагащ прокуратурата, се състои от всички служители от службата по регистрация под ръководството на директор на секретариата. Последният работи в тясно сътрудничество с председателя на съда и с прокурора в съда. Следователно, данните за персонала на прокуратурата до този момент не са ясни от данните на съда. **Словения** припомня, че през 2014 г. е имало значително увеличение на броя на работните места в прокуратурите в резултат на решението на правителството за засилване на борбата с корупцията и други области на престъпността, определени в политиката на прокуратурата. В „**Бивша югославска република Македония**“, за да се включат компетенциите на новия Закон за наказателно производство (в сила от 2013 г.), броят на служителите в прокуратурата се е увеличил през 2014 г. През 2016 г. увеличението се дължи на включването на персонала на новите специални прокуратури. Следва също така да се отбележи, че този брой не включва следователи, които работят за прокуратурата като членове на съдебната полиция и които са наети основно от Министерството на вътрешните работи. **Турция** не може да отдели броя на служителите, които не са съдии, от броя на служителите (различни от прокурорите), назначени в прокуратурата. **Обединеното кралство — Шотландия** отчита различни спестявания на ефективност през годините, като отчита увеличеното използване на цифрови решения, което доведе до спестяване на персонал. В **Израел** предоставените данни включват броя на не-прокурорите, назначени както в прокуратурата, така и в полицейската прокуратура.

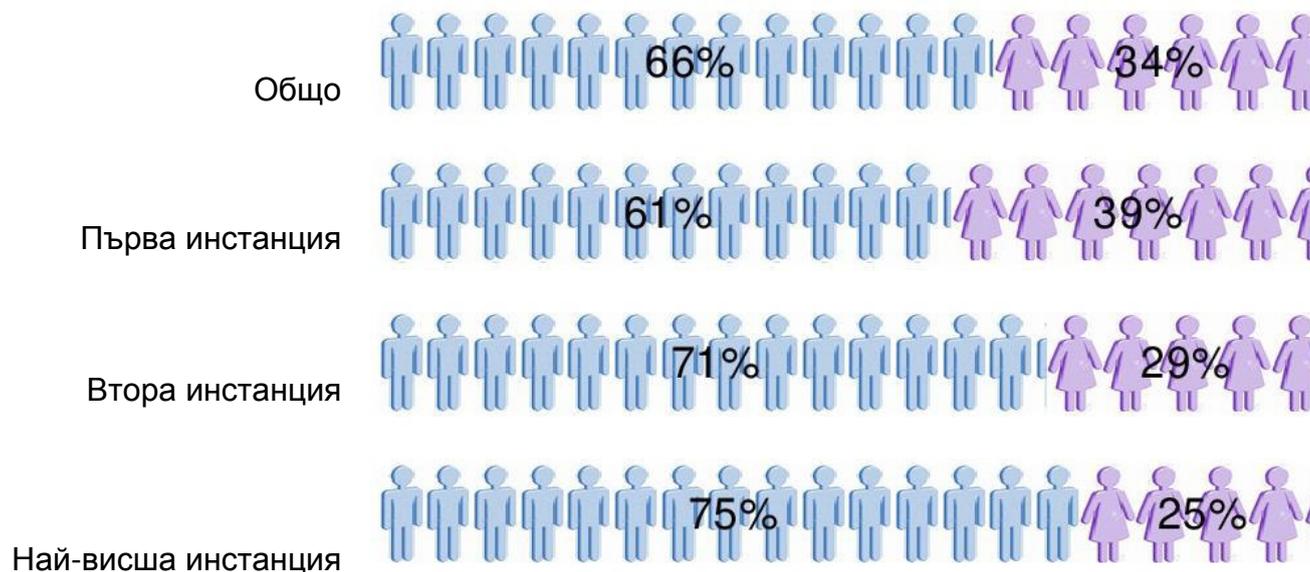
3.5 Гарантиране на равновесие между половете

Разпределение в % на професионалните съдии по инстанция и по пол през 2016 г.

Разпределение в % на председателите на съдилища по инстанция и по пол през 2016 г.

► Фигура 3.16

3. ПРОФЕСИОНАЛИСТИ

Неравенството между половете е особено изразено в достъпа до отговорни длъжности. От 2014 г. СЕРЕJ измерва тавана на стъклото по процентното разпределение на съдебните председатели за всяка отделна инстанция.

Средно, процентът на председателите на съдилища или юрисдикция - мъже е 66% в сравнение с 34% за жените (процентът е 67-33 през 2014 г.). За ръководителите на първоинстанционните съдилища съотношението е 61-39 в полза на мъжете (64-36 през 2014 г.). В **Латвия** съдебната реформа доведе до намаляване на броя на съдилищата и по този начин до намаляване на броя на председателите на съдилища. Такъв е случаят и в **Литва** с групиране на съдилища, в сила от 1 януари 2018 г. Съществува и разлика в броя на съдиите-председатели в **Нидерландия** поради някои групирания. Обратно, **Сърбия** значително е увеличила броя на основните съдилища, така че от 1 януари 2014 г. се е увеличил броят на председателите. В **Испания** няма председатели на първоинстанционни съдилища, тъй като съдилищата са съставени от един съдия; като за председателите на съдилищата от втора инстанция процентът е 71% мъже и 29% жени (75-25 през 2014 г.). Във **Финландия** намаляването на броя на мъжете председатели на съдилищата от втора инстанция се дължи на сливането на две апелативни съдилища през 2014 г. и назначаването на председател жена през 2014 г. Процентът е 75% мъже и 25% жени на ниво Върховни съдилища (82-18 през 2014 г.).

Еволюцията е едва забележима, но с увеличаването на броя на жените в почти всички държави, логично е да мислим, че прогресията в кариерата ще последва. 11 държави посочват, че 100% от председателите на апелативния съд са мъже. Жените заемат 50% от длъжностите на професионални съдии на втора инстанция, но само 29% от длъжностите на председатели на тези съдилища. Следователно трябва да се вземат допълнителни мерки за улесняване на професионалното развитие. Трябва да се отбележи обаче, че в някои държави са наблюдавани промени в броя на ръководителите на съдилищата в сравнение с предходните години: това е в случая с **Белгия**, която извърши реформа на съдебната карта, която засяга главно първоинстанционните съдилища. В **Естония** не всички съдилища имат председател.

Феминизирането на функциите на професионалния съдия е потвърдена европейска тенденция, въпреки че е по-малко очевидна в държавите с обичайно право. Крехкият таван все още е реалност, когато става дума за присъединяване към функциите на отговорност на ръководителя на съдилищата, а процентът на жените намалява, докато човек се движи през съдебната йерархия. Някои държави осъзнаха това несъответствие и започнаха да създават механизми за насърчаване, в случай на равни компетенции, на назначаването на жени на ръководни длъжности (по-долу). В тези случаи принципът на назначаването на ръководители на съдилища или юрисдикции, основани на заслуги, трябва да бъде съгласуван с чувствителността на половете в опит да се насърчи недостатъчно представеният пол.

Укрепването на непрекъснатото обучение, насочено към функциите на ръководството, би могло да бъде инструмент за насърчаване на ранните интереси на жените за достъп до отговорни длъжности.

СЕРЕЈ фокусира проучването си върху въпроса за разпределението на жените / мъжете в професиите от правосъдния сектор. Действията на държавите и образуванията в областта на равенството между мъжете и жените в областта на правосъдието са редки. Мерките често не са специфични за съдебната система, а са насочени по-широко към всички обществени професии или дори по-широко към всички професии, включително и към частния сектор.

Докато съотношението на жените нараства сред съдиите и прокурорите, професии като адвокати, нотариуси и съдебни изпълнители са преобладаващо мъжки. Условието за наемане на работа, както и условията на труд в тези различни професии могат да обяснят определени ситуации.

Докато почти една трета от държавите членки са извършили неотдавнашни проучвания и доклади за равенство между половете в юридическите професии (вж. Фигурата по-горе), всъщност има малко държави и субекти, в които специфични разпоредби в полза на равенството между половете при назначаването в правосъдието са внедрени и изпълнени. В повечето случаи се прилагат общи разпоредби или механизми, насочени към избягване на дискриминация, основана на пола. Изглежда, че само **Германия** е разработила глобална политика в полза на паритет при назначаване на съдии и адвокати, нотариуси и съдебни изпълнители.

Други държави и субекти изглежда са особено загрижени за осигуряването на равенство в механизмите за популяризиране, за съдиите и прокурорите, а също и по-широко в повечето юридически професии. **Норвегия** и **Швеция** изглежда вземат предвид това изискване във въведените разпоредби.

Не съществуват специфични механизми, които да позволяват на жените да имат достъп до отговорни длъжности в съдилищата; организацията на съдебните системи понастоящем не изпълнява тази цел, с много редки изключения. Това наистина би означавало преразглеждане на първоначалното обучение и продължаващо обучение на магистратите, на методите за вътрешно управление, за да успеят да се създадат нови работни организации, както и цялостно разсъждение, което все още не е осъществено от държавите и структурите.

Национална програма и ориентационен документ за насърчаване на равнопоставеността между

► Таблица 3.66

3.6 Адвокати

Уважението към задачите на адвоката е от съществено значение за върховенството на закона. Препоръка Rec(2000)21 на Комитета на министрите на Съвета на Европа относно свободата за упражняване на професията адвокат, определя адвоката като „лице, квалифицирано и упълномощено в съответствие с националното законодателство да защитава в съда и да действа от името на своите клиенти, да практикува право, за да се явява пред съдилища и да консултира и представлява своите клиенти по правни въпроси“³.

Според това определение, адвокат може да бъде натоварен с процесуално представителство на клиент пред съда, както и с отговорността да предостави правна помощ.

В някои държави и субекти се използват други имена и определения за адвокат, като юридически съветник (лице, което дава правни съвети и подготвя правни документи) и пледиращ адвокат (лице, което представлява своите клиенти в съда). В **Обединеното кралство — Англия и Уелс**, през 90-те години на 20 век юридическите съветници придобиват допълнителни квалификации на юридически съветник-адвокат, което им позволява да пледират пред висшите съдилища. Що се отнася до **Ирландия**, юридическите съветници са имали пълни права на заседаване във всички съдилища от началото на 70-те години на 20 век. Думата „attorney“ също се използва и е подобна на понятието „lawyer“, както е посочено в настоящия доклад (лице, упълномощено да практикува право, да води съдебни дела или да предоставя правни консултации).

Качеството на правосъдието зависи от възможността за страна по съдебен процес да бъде представлявана и за ответник да проведе защитата си, като и двете функции са изпълнявани от професионалист, който е обучен, компетентен, достъпен, предлагащ етични гаранции и работещ на разумна цена.

³ Комитет на министрите на Съвета на Европа, *Свобода на упражняване на професията на адвокат*, Препоръка Rec(2000)21, 25 октомври 2000 г

3. ПРОФЕСИОНАЛИСТИ

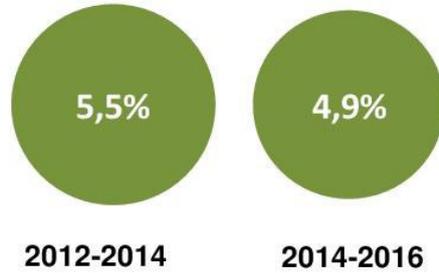
Адвокати на 100 000 жители през 2016 г.

► Таблица 3.52

average 162
median 119

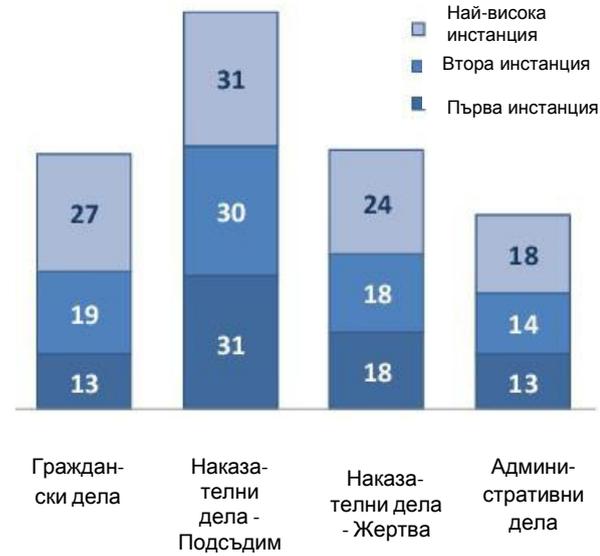
Еволюция на средния брой на адвокатите за Европа

► Таблица 3.52

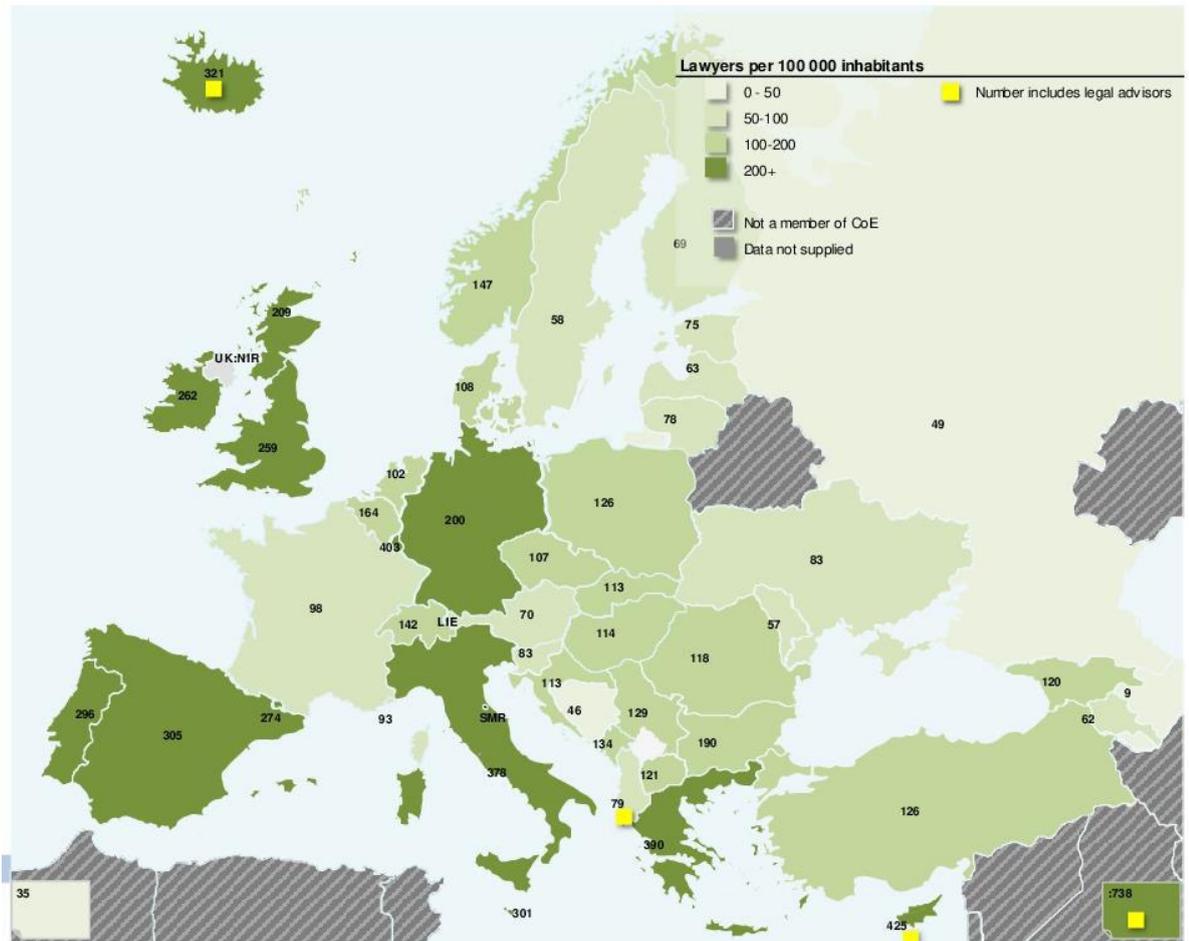
Монопол на адвокатите за представителство в съдилищата

► Фигури 3.54, 3.55, 3.56

Адвокати на 100 000 жители през 2016 г.

► Таблица 3.52

ALB	79,4
AND	273,6
ARM	61,9
AUT	70,2
AZE	9,5
BEL	163,7
BIH	45,6
BGR	190,1
HRV	112,9
CYP	425,0
CZE	106,9
DNK	108,5
EST	75,5
FIN	68,9
FRA	97,7
GEO	120,2
DEU	200,1
GRG	390,3
HUN	114,2
ISL	321,3
IRL	261,8
ITA	378,4
LVA	62,5
LTU	77,7
LUX	403,1
MLT	301,3
MDA	56,7
MCO	93,2
MNE	134,0
NLD	102,4
NOR	147,2
POL	125,7
PRT	295,6
ROU	118,2
RUS	49,4
SRB	128,6
SVK	113,0
SWN	82,8
ESP	305,3
SWE	57,7
CHE	141,6
MKD	120,7
TUR	125,9
UKR	82,5
UK:ENG&WAL	259,3
UK:SCO	209,5
ISR	737,9
MAR	34,7

3. ПРОФЕСИОНАЛИСТИ

Броят на адвокатите на 100 000 жители нараства през 2016 г., както и при предишните три упражнения. Средното увеличение за периода 2010-2016 г. обаче е само 3%. Изглежда, че наскоро тенденцията се забавя.

Съществува обаче голяма разлика между държавите. Това може да се обясни и с правните традиции, с определението и обхвата на уменията на адвокатите, както и със старото или скорошното развитие на върховенството на закона. Най-малкият брой през 2016 г. е бил 9 адвокати на 100 000 жители в **Азербайджан** и най-високите 425 адвокати в **Кипър**, който обаче включва адвокати, които консултират, но не представляват клиентите си в съда. Няколко други държави са близо до 400 адвокати на 100 000 жители: **Люксембург**, **Гърция** и **Италия**.

Задължителното представителство на адвокатите в съдилищата показва, че монополът достига най-високите си нива на последна инстанция. 18 държави и субекти са заявили, че имат монопол на съдебно представителство на трета страна по граждански дела, наказателни дела (по отношение на жертвите като обвиняеми) и административни дела. Съществуват само 13 държави и субекти, когато това е дело на втора инстанция и 11 на първа инстанция.

Основно са обвиняеми в наказателни дела, които са представлявани от адвокат (31 държави на първа инстанция, 30 държави на втора инстанция и 31 на последна инстанция). При граждански и административни случаи монополът е най-добре илюстриран на трето ниво (съответно 27 и 18 държави и образувания). Такъв е и случаят с представителството на жертвите на трета инстанция (монополът съществува в 24 държави и субекти, докато в първа инстанция съществува на 18).

4.1 Организация на системата на съдилищата

Съдилищата изпълняват различни задачи в съответствие с компетенциите, описани в закона. В повечето случаи, съдилищата са отговорни за решаването на дела от гражданското и наказателното право, евентуално и административни въпроси. Освен това съдилищата може да носят отговорност за поддържането на регистри (поземлени, бизнес, граждански регистри и др.) и да имат специални отдели за изпълнителни дела. Следователно сравнението съдебните системи между държавите или субектите трябва да се извършва внимателно, като се вземат предвид разликите в компетенциите.

В обяснителната бележка съдът се определя като „орган, създаден със закон и назначен да се произнася по конкретен тип съдебни спорове в рамките на определена административна структура, в която един или няколко съдии заседават временно или постоянно“.

В този раздел понятието „съдилища“ взема предвид следните елементи:

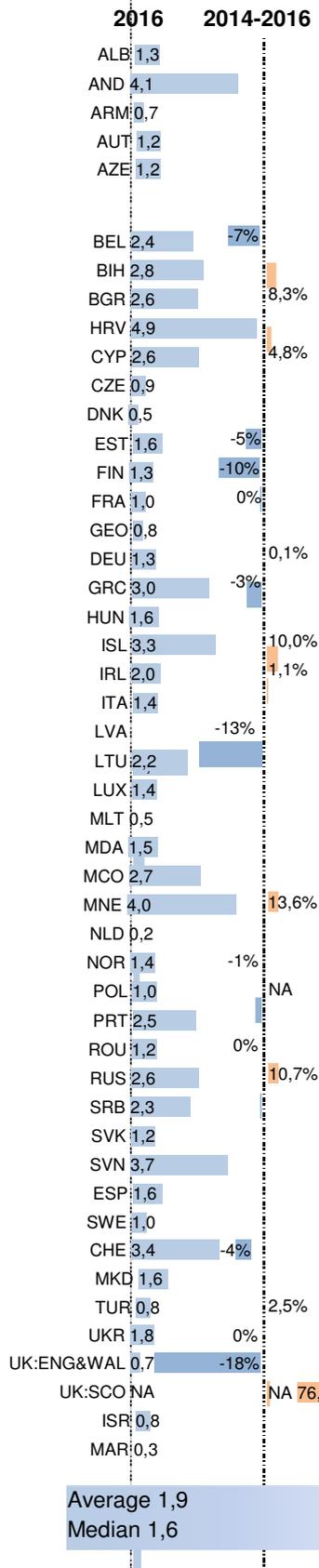
- *първоинстанционни съдилища с обща юрисдикция (юридически лица)*: тези съдилища разглеждат всички въпроси, които не се отнасят до специализирани съдилища, и конкретни случаи на обща юрисдикция, посочени в настоящата глава,
- *първоинстанционни специализирани съдилища (юридически лица)*,
- всички съдилища се считат за *географски местоположения*: това са помещения или съдебни сгради, където се провеждат съдебни заседания. Ако има няколко съдилища на едно и също място (град/квартал, окръг, отдел, регион и др.), това трябва да се вземе предвид. Данните включват местата на първоинстанционните съдилища от общи юрисдикции и първоинстанционните специализирани съдилища, съдилищата от втора инстанция (апелативните съдилища), както и местонахождението на съдилищата на висшите инстанции и/или върховните съдилища,

Данните, съдържащи се в тази глава, трябва да се третират предпазливо, тъй като компетентността на съда или името на делото може да съответства на различни понятия в различни държави или структури. За някои държави и организации например, мировите съдилища не се считат за първоинстанционни. Освен разликите, свързани с определенията, географската гъстота може също да бъде диференциращ фактор за сравними държави по отношение на развитието на техните съдебни системи. Поради кратките разстояния юрисдикциите са по-кльстеризирани и следователно по-малко. По този начин държавите с висока гъстота на населението могат механично да имат малък брой юрисдикции на глава от населението (**Нидерландия; Дания**), за разлика от по-големите (**Франция, Германия**).

4. СЪДИЛИЦА И ПОЛЗВАТЕЛИ

Брой на всички съдилища (географско местоположение) на 100 000 жители през 2016 г. и вариация между 2014 и 2016 г.

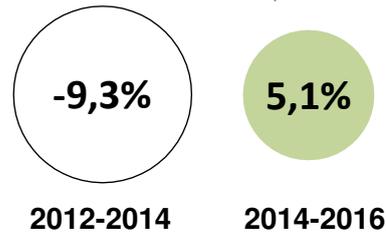
► Таблици 4.1 и 4.11

Average 1,9
Median 1,6

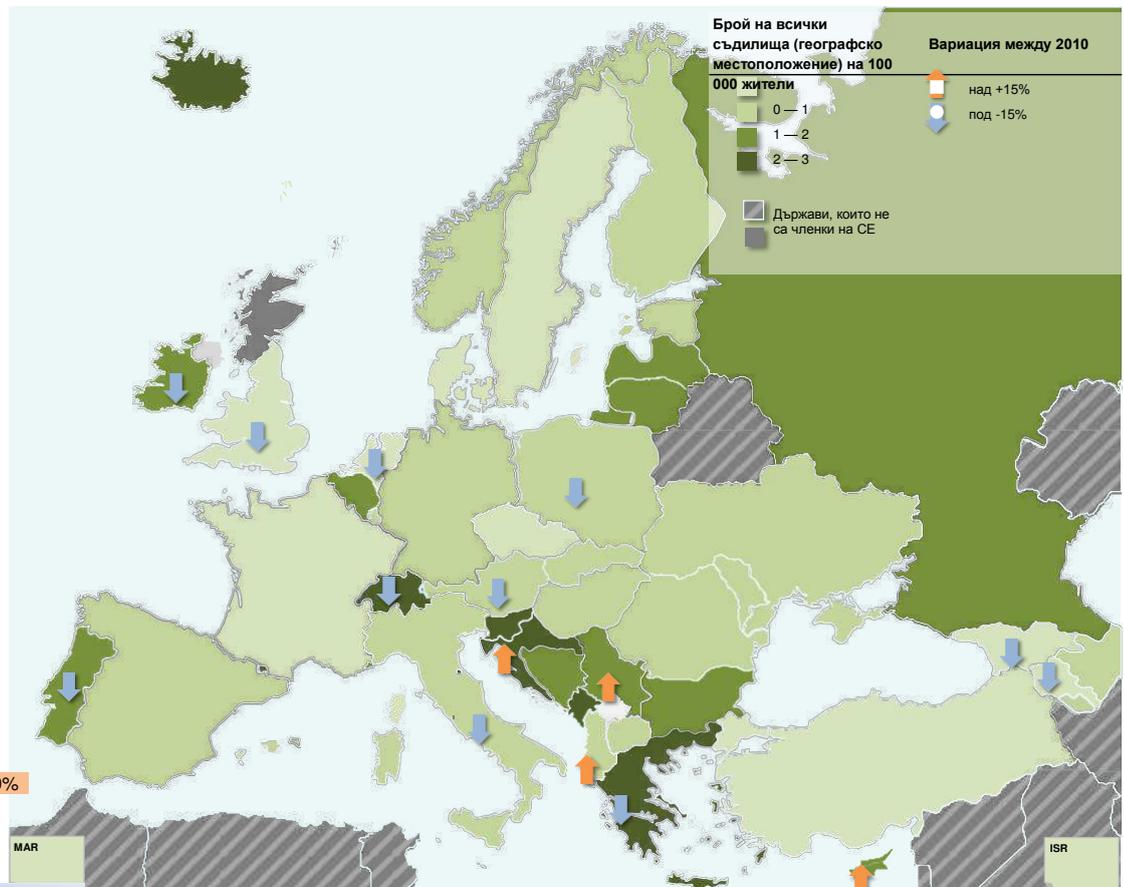
Еволюция на средния брой на всички съдилища (географско местоположение)

► Таблица 4.11

Брой на всички съдилища (географско местоположение) на 100 000 жители през 2016 г. и вариация между 2010 и 2016 г.

► Таблици 4.1 и 4.11

4. СЪДИЛИЩА И ПОЛЗВАТЕЛИ

Сравнението на данните за общия брой на съдилищата, изчислени като географски образувания на 100 000 жители, общо за всички съдилища, показва средно 1,9 съдилища на 100 000 жители и в 20 държави и образувания (**Албания, Австрия, Азербайджан, Естония, Финландия, Франция, Германия, Унгария, Ирландия, Италия, Люксембург, Република Молдова, Норвегия, Полша, Румъния, Словакия, Испания, Швеция, „Бивша югославска република Македония“ и Украйна**). В някои държави има голям брой съдилища на глава от населението: по-специално **Хърватия** и **Черна гора** и обратното, както беше споменато по-горе, **Нидерландия** или **Мароко** имат много малък брой съдилища на глава от населението.

Сравнението въз основа на счетоводните данни за съдилищата като юридическо лице или административна структура би осигурило по-точна представа за броя на съдилищата в общия смисъл на думата. Въпреки това, по отношение на юридическите лица, данните на СЕРЕJ се ограничават до първоинстанционните съдилища и не вземат под внимание многобройните съдилища от втора инстанция или апелативните съдилища, както и върховните съдилища, които по принцип са по едно за дадена държава или субект.

Въпреки това е полезно да се отбележи, че макар и двата начина на преброяване на съдилищата да дават обща представа за броя на съдилищата на държава и субект, някои държави имат общ брой съдилища (географски местоположения), които са много по-ниски от броя на съдилищата от първа инстанция (като юридически лица), което предполага, че държавите вече са положили усилия да обединяват съдилищата, като по този начин улесняват достъпа до правосъдие и вероятно рационализират някои оперативни разходи: **Австрия, Франция, Португалия, Руската федерация, Испания, Швейцария, Турция и Израел**. Същото важи и за **Малта** и **Монако**, където тази географска рационализация е по-очевидна. В зависимост от държавата и организацията това може да е стара съдебна организация или реформа на съдебната карта.

За да се анализира явлението на концентрацията на юрисдикциите, е по-точно да се разгледат възможните вариации в броя на съдилищата според географското местоположение. Анализът на броя на юридическите лица (обща юрисдикция и специализирани съдилища от първа инстанция) ще позволи да се разбере дали това е глобално явление или дали намаленията или увеличението в броя на съдилищата засягат само няколко съдилища (например, в **Албания** увеличението с 22,6% на броя на географските местоположения и 600% увеличение на броя на специализираните съдилища всъщност отговарят в действителност само на създаването на 6 нови специализирани съдилища между 2012 г. и 2014 г.).

Картата показва гъстотата на всички съдилища (географски местоположения) и също така посочва държави и субекти със значителни разлики в броя на съдилищата между 2010 г. и 2016 г., които надвишава $\pm 15\%$.

Следва също така да се отбележи, че в своята съдебна реформа някои държави решиха да увеличат броя на специализираните съдилища: в периода между 2010 г. и 2016 г. в **Италия** броят на първите специализирани съдилища се увеличи с 111% (докато през същия период съдилищата от общата юрисдикция намалява с повече от 58%), в **Португалия** с 109% (увеличение само с 35% за съдилищата с обща юрисдикция) и в **Швейцария** (с увеличение от 116% на специализираните съдилища и с 35% обща юрисдикция), тези цифри се отнасят до създаването на почти сто съдилища между 2012 г. и 2014 г.

Важно е да се подчертае, че **Хърватия** е намалила значително броя на своите съдилища (юридически лица) след реформата на съдебната карта през 2015 г., като същевременно има все по-голям брой географски местоположения, поради промяна на компетентността по отношение на обжалването. **Армения** от своя страна е избрала да прехвърли на нотариусите някои правомощия, предоставени преди това на съдилищата.

4.2 Използване на информационни технологии в европейските съдилища

В преследване на по-добър достъп до правосъдие, по-лесни процедури във всеки клон на правото (гражданско, наказателно и административно) и по-тясно сътрудничество между съдебните и административните власти в различните държави, голям брой държави възнамеряват да развият информационни технологии (ИТ) за съдилищата (известни по различни начини като е-Правосъдие, електронни съдилища, киберправосъдие, електронно правосъдие и др.) вече в продължение на повече от десет години. Това намерение е видно от техния стремеж, в различна степен, към разработването на ИТ в съдилища и прокуратури с цел да подобрят ефективността на съдебните системи.

СЕРЕЈ извърши задълбочена оценка на използването на информационни технологии (ИТ) в съдебните системи на държавите членки на организацията, като част от цикъла 2016-2018 г. на СЕРЕЈ.

Целта бе не само да се изготви опис на разработените ИТ инструменти и приложения в съдилищата и прокуратурите, но и да се направи първи анализ на тяхното въздействие върху ефективността и качеството на обществената услуга правосъдие.

4. СЪДИЛИЩА И ПОЛЗВАТЕЛИ

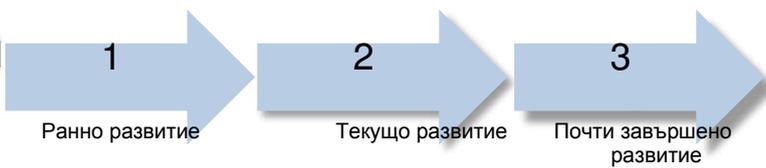
Ниво на развитие на информационните технологии (ИТ) в съдилищата през 2016 г.

Фигура 4.14

Правна
Оборудване рамка Управление

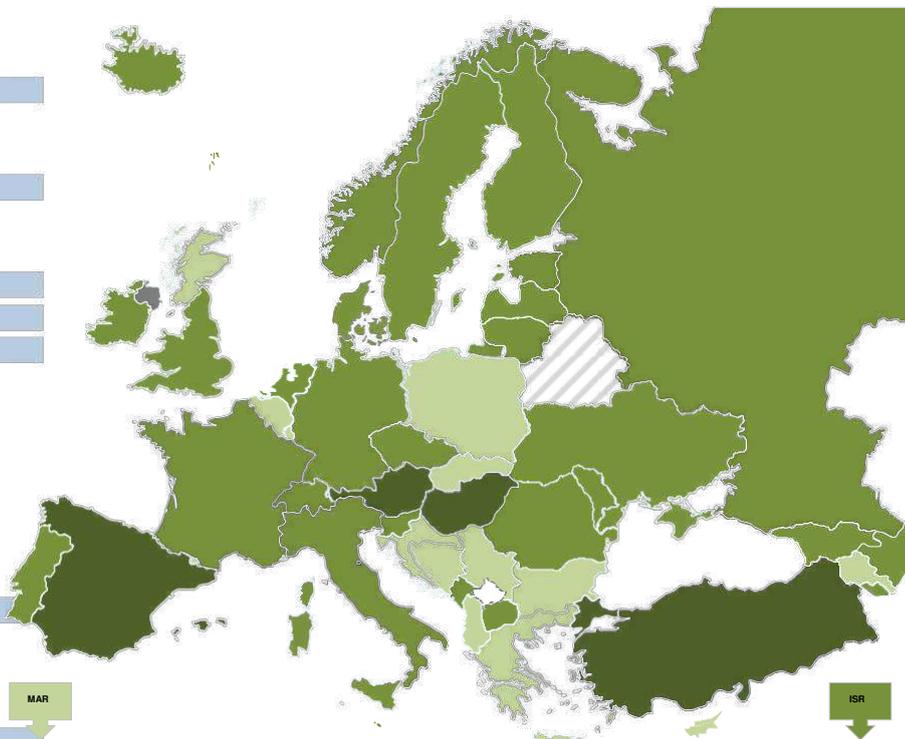
Област	Правна	Оборудване рамка	Управление
ALB	2	1	1
AND	2	1	2
ARM	2	1	2
AUT	3	3	3
AZE	2	2	2
BEL	2	1	2
BIH	2	1	2
BGR	2	1	2
HRV	2	1	2
CYP	1	1	2
CZE	2	2	3
DNK	2	2	2
EST	3	3	2
FIN	2	3	2
FRA	2	2	2
GEO	2	2	2
DEU	3	2	2
GRC	2	2	1
HUN	3	3	3
ISL	2	2	2
IRL	2	2	2
ITA	2	2	2
LVA	3	2	3
LTU	2	2	2
LUX	2	1	2
MLT	2	2	3
MDA	2	2	2
MCO	2	1	2
MNE	2	1	3
NLD	2	1	3
NOR	2	2	3
POL	2	1	2
PRT	3	3	2
ROU	3	2	2
RUS	2	2	2
SRB	2	1	1
SVK	2	2	1
SVN	3	2	2
ESP	3	3	3
SWE	2	2	2
CHE	2	2	2
MKD	2	2	2
TUR	3	3	3
UKR	2	2	2
UK:ENG&WAL	2	2	3
UK:SCO	2	1	2
ISR	3	2	3
MAR	2	1	2

Индекси, използвани за оценяване на ИТ

Сбор на ИТ индексите във всяка област през 2016 г.

Фигура 4.14

4. СЪДИЛИЩА И ПОЛЗВАТЕЛИ

Анализът на състоянието на развитие на ИТ води до потвърждение на тенденцията, отбелязана в предходни доклади: повечето държави продължават да инвестират значително в ИТ за функционирането на своите съдилища.

Устройствата за пряка помощ на съдии, прокурори и чиновници и инструментите за управление на съда обаче, остават далеч по-развити от електронните средства за комуникация с професионалисти и съдебни ползватели.

Изглежда, че до голяма степен в гражданскоправните, търговските, наказателните, административните и „други“ въпроси се инвестира по същия начин от държавите. По същия начин, не изглежда да е даден приоритет на разработването на ИТ инструменти за подобряване на качеството на обществената услуга правосъдие (вътрешно, по отношение на работата на съда, и външно, по отношение на връзката с клиенти и професионалисти) в сравнение с тези, които подобряват ефективността.

Тази предварителна констатация дава възможност за идентифициране на други тенденции по отношение на въздействието на ИТ от гледна точка на ефективността и качеството.

Изглежда, че доброто ниво на развитие на ИТ инструментите не може систематично да се свързва с добро ниво на ефективността на съдилищата. Всъщност най-технологично напредналите държави невинаги имат най-добрите показатели за ефективност. Причината за увеличеното (или намалено) представяне в действителност може да бъде открита в комбинацията от няколко фактора като отпуснатите средства, но и методите за оценяване на работата на съдилищата, както и използването на ИТ като лост за подобрене, а не като цел сами по себе си).

Въздействието, което усещат потребителите, не може да бъде измерено в настоящия доклад, но може да бъде изведено от междинния показател за европейско развитие относно електронните комуникации (измерен на 4,4 от 10), че тази област в много държави все още се нуждае от инвестиции. Използването на интернет не само за съобщаване на информация на страни по дело, но и за да им се предостави възможност да провеждат процедури онлайн, да проследяват делото си или да получават копия, са функции, които допринасят не само за доближаването на обществената услуга правосъдие до гражданите, но и за създаването на високо ниво на доверие в системата.

Последиците от развитието на изкуствения интелект (основно машинно обучение) в съдебните системи остават сложни, тъй като инициативата идва основно от частния сектор (по-специално *legaltech*) за частните участници (застрахователни компании, правни отдели, адвокати). СЕРЕЖ оценява настоящата ситуация чрез мултидисциплинарен подход, за да се превърне в първата европейска етична харта в светлината на изискванията на Европейската конвенция за правата на човека. Държавите ще бъдат приканени да прилагат принципите на тази харта в техните съдебни системи, които, без да възпрепятстват публичната или частната инициатива, ще подкрепят развитието, което зачита правата на човека.

По-общо, държавите следва да бъдат насърчавани да продължат да инвестират в ИТ, разчитайки по-специално на добрите практики. Ръководството на СЕРЕЖ, свързано с Киберправосъдието (СЕРЕЖ (2016) 13), е ключов документ, който трябва да бъде взет под внимание при разработването на обществени политики за реорганизация на съдебните услуги, базирани на информационните технологии.

4.3 Информация за съдебните ползватели

Получаването на правилна и достатъчна информация е от съществено значение за гарантирането на ефективен достъп до правосъдие. От една страна, съдебните системи следва да се стремят да информират и обучават широката общественост и потенциалните потребители на съдилищата за работата и правомощията на съдилищата, характера на съдебното производство, ролята на различните специалисти, участващи в процедурите, правното представителство, възможностите за правна помощ, правата и задължения на физическите лица, как да се започне процедура, срокове на съдебно производство, очаквани разходи и продължителност, съответното законодателство, съдебна практика и др. От друга страна, след стартирането на процедурата, страната трябва да има свободен достъп до информация за процедурата - етапите на процедурите, планираните изслушвания и очакваните времеви рамки, както и достъпа до делото.

Използването на ИТ инструменти може да помогне на потребителите на съда да разберат по-добре позицията си в рамките на дадена процедура, да ускорят обмена на документи и информация, да намалят разходите, да увеличат екологичната отговорност и да освободят съдебния персонал от ненужни задачи. Той дава възможност за лесен и безплатен достъп до информация относно законодателството, правните процедури, както и формулярите и документите на отделните съдилища. СЕРЕЈ насърчава използването на нови технологии, които да подпомогнат информирането на потребителите на правосъдието и да улеснят комуникацията със заинтересованите държави в съдебната система.

Задължение за предоставяне на информация на съдебните ползватели

(Брой държави / субекти)

► Фигура 4.17

4. СЪДИЛИЩА И ПОЛЗВАТЕЛИ

Всяка държава или организация е създала уебсайтове, предоставящи национално законодателство и съдебна практика и практическа информация за ползвателите на съдилищата. В някои държави такава информация се предоставя от съдилищата, в други от Министерството на правосъдието. Достъпът до съдебната практика се различава значително (относно нивото на съда, дела на публикуваните случаи, честотата на предоставяне на нова съдебна практика, оборудването на съдебните решения с ключови думи или идентификатори за улесняване на търсенето и т.н.).

Повечето държави предлагат и други документи. В тази категория може да се спомене практическа информация и (модел) формуляри, както и различни форми на електронно подаване. Практическата информация за ползвателите на съдебната система може да бъде по-скоро обща и основна или добре организирана според житейски или правни събития, специално адаптирана по отношение на използвания език, визуална презентация и т.н. Може да се обърне само към широката общественост или да даде изчерпателна информация на етапа на производството на физически лица.

Интересен пример, който използва новите технологии, за да помогне на съдиите да разберат по-добре съдебната система, представяйки ролите и функциите на различни хора, участващи в различни видове производства, е интерактивната Виртуална съдебна зала от **Литва**⁴. Друг подобен пример идва от Франция, която предлага удобна за потребителите, лесно разбираема интуитивна система за търсене за най-често срещаните производства и правни ситуации⁵.⁵ По подобен начин, **Турция** създаде уебсайт, който разглежда най-честите въпроси на прост и разбираем език за вътрешни потребители, както и за чужденци.

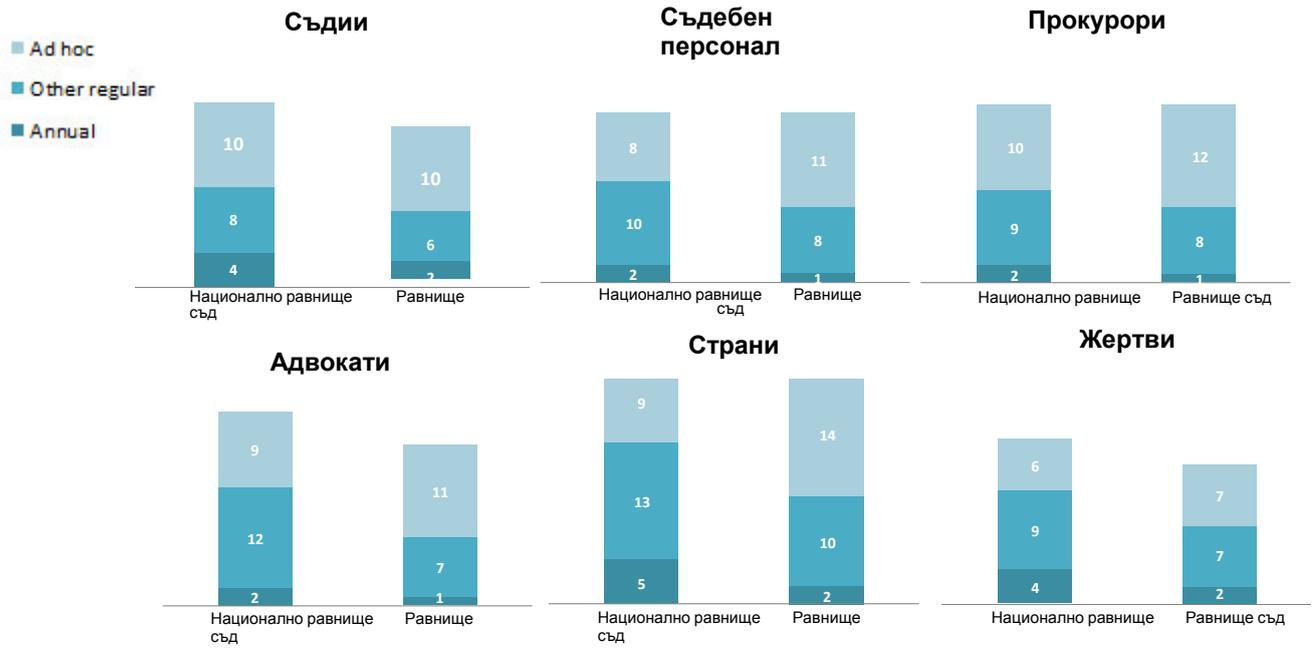
Наличие на проучвания за измерване на доверието в правосъдието и удовлетворението от услугите, предоставяни от съдебната система за:

(Брой държави / субекти)

► Фигура 4.22

⁴ Вж. <http://sale.teismai.lt/en> достъпен също на английски език, където потребителят може да избира различни роли и процедури и да следва типично съдебно дело.

⁵ Вж. <https://www.justice.fr/>

4. СЪДИЛИЩА И ПОЛЗВАТЕЛИ

Изследванията на удовлетворението от съда са важен инструмент за политиката за качество на съдебната система. Тези проучвания могат да бъдат насочени към различни заинтересовани (държави, юристи (адвокати, прокурори), експерти, преводачи, широка общественост, съдии и съдебни служители, конкретни категории потребители на съдилища, като деца, жертви, хора с увреждания и др.). Методите за събиране на информация могат да се различават значително - от количествени телефонни интервюта, онлайн въпросници, вътрешни печатни въпросници до различни качествени подходи като семинари, фокус групи, задълбочени ръководни интервюта, наблюдение, анализи на социални медийни дейности и т.н. . Всеки метод има предимства и недостатъци, всеки от които измерва различни аспекти на съдебното качество (нивото на удовлетворение от услугите на хора, които са имали действителен контакт със съда, от една страна, и доверието в съдебната система сред широката общественост, от друга) .

Всяка година все повече и повече държави и организации решават да провеждат проучвания за удовлетворението на потребителите на съдилищата. През 2016 г. 35 държави и структури са създали механизми за оценка на възприемането от страна на съдебните потребители на услугата, предоставена от съдебната система. Само 11 държави не отчитат такава дейност (**Андора, България, Кипър, Чехия, Естония, Грузия, Германия, Гърция, Италия, Люксембург и Обединеното кралство — Шотландия**). Тези проучвания са насочени предимно към държавите (30), юристите — адвокати (27) и прокурорите (24). Друга важна категория, която не бива да се пуска, са съдиите (24) и съдебните служители (25). Други проучвания включват също и жертви (21) или други потребители на съдилищата (24) или конкретни категории, които не са споменати (18).

4. СЪДИЛИЩА И ПОЛЗВАТЕЛИ

5. Ефективност и качество на дейността на съдилищата и прокуратурите

Ефективността на съда играе решаваща роля за поддържане на върховенството на закона, като гарантира, че всички лица, институции и субекти, както обществени, така и частни, включително държавата, носят отговорност, и като гарантира своевременни, справедливи и честни средства за защита. Тя поддържа по-доброто управление и помага в борбата с корупцията и изграждането на доверие в институциите. Ефективната съдебна система е основната съставка на среда, която позволява на хората да преследват своето човешко развитие чрез ефективното упражняване на икономически и социални права, и която също насърчава инвестициите и подкрепя бизнеса.

Този обзор представя основни факти и цифри за работата на съдилищата. Той третира еднакво всички анализирани юрисдикции и не поощрява конкретен вид съдебна система. Подходът му обаче е вдъхновен от признанието на факта, че гарантирането на основния принцип за справедлив процес в разумен срок (ЕКПЧ, чл. 6) е елемент от съществено значение за гладкото функциониране на съдилищата. Съответно, той се основава на предпоставката, че независимо от модела на националната съдебна система или правна традиция, на която се основава, продължителността на производството, броят на висящите дела и капацитетът на съдилищата за справяне с натовареността - макар и не изчерпателни — са параметри от съществено значение за една ефективна съдебна система.

Данните, анализирани тук, са свързани главно с първоинстанционните съдилища, а анализът се разширява при по-висшестояща инстанция само по граждански и търговски дела, разглеждани в състезателна процедура. Работата на съдилищата се оценява в контекста на специфични сектори на правосъдието, напр. наказателни, граждански (по отношение на дела, свързани с гражданскоправни и търговски спорове) и административни дела. Освен това този цикъл включва кратка презентация за висящи дела от повече от 2 години.

Има съответни затруднения при измерването, свързани с разликите между държавите в дефинирането и категоризирането на конкретни групи дела. Разграниченията, използвани в оценката на СЕРЕJ, дават възможност да се разграничат категориите и да се улесни категоризирането в рамките на всяка система. Независимо от това, информацията, събрана от държавите и субектите, подчертава важни различия в начина, по който се изчисляват конкретни групи от дела в рамките на категориите във въпросника на СЕРЕJ; съобщават се и разлики в рамките на една национална система в течение на времето. В резултат на това, сравнимостта на данните в отделните държави и субекти, както и тълкуването на вариации през даден период от време, се проверява в тясна връзка с коментарите, предоставени от държавите, относно спецификата на всяка юрисдикция, валидна както за гражданскоправния, така и за наказателния сектор.

5. ЕФЕКТИВНОСТ

Процент на приключените дела (CR)

Процентът на приключените дела (CR) е просто съотношение, което се получава като броят на решените дела се раздели на броя на новопостъпилите дела, изразен в процентно отношение:

По същество, процентът на приключените дела показва как съдът или съдебната система се справят с потока от входящи дела. Той позволява сравнения дори когато параметрите на съответните дела в различни държави не са идентични във всяко отношение.

Време за решаване (DT)

Показателят сравнява общия брой на висящите дела в края на разглеждания период с броя на решените дела през същия период и преобразува това съотношение в брой дни. Този показател измерва теоретичното време, необходимо за разрешаване на висящо дело в съд, с оглед на текущите темпове на работа на съдилищата в тази държава.

Времето за решаване се получава, като се раздели броят на висящите дела в края на разглеждания период на броя на решените дела в рамките на същия период, умножени по 365 (дните в година):

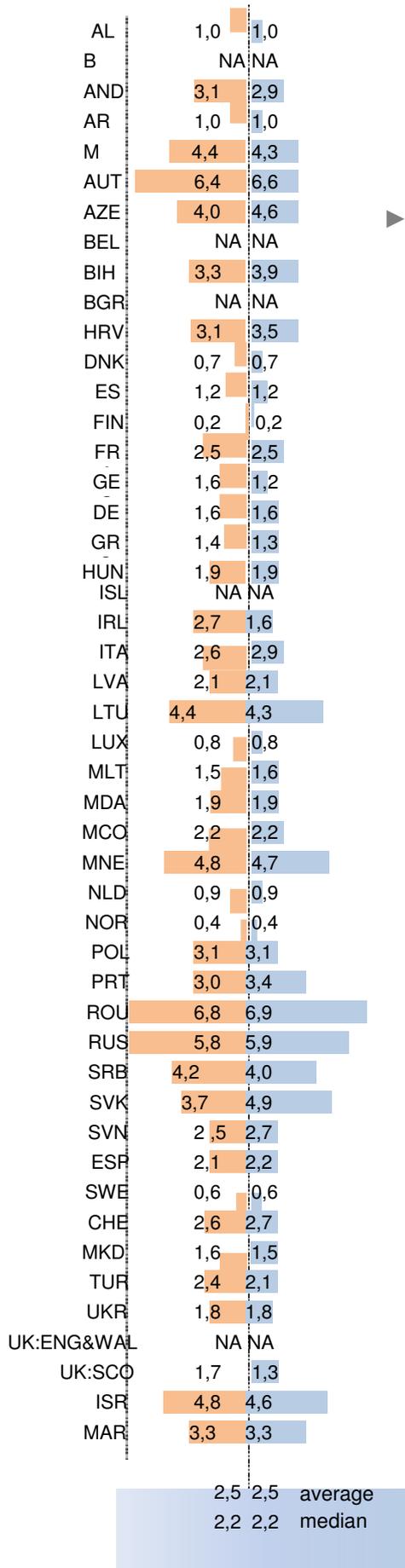

Въпреки това, трябва да се спомене, че този показател не е преценка на средното време, необходимо за обработката на едно дело, а е теоретична средна стойност на продължителността на едно дело в рамките на конкретна система. Например, ако съотношението показва, че две дела ще бъдат обработени в рамките на 90 дни, едното дело може да бъде решено на 10-ия ден, а второто - на 90-ия ден. Показателят не може да покаже смесването, концентрацията или основателността на делата. Необходими са данни на ниво дело за действителната продължителност на делата от функционални ИТ системи, за да се прегледат данните и да се направи пълен анализ. В същото време, тази формула може да предложи ценна информация за очакваната максимална продължителност на производството.

5. ЕФЕКТИВНОСТ

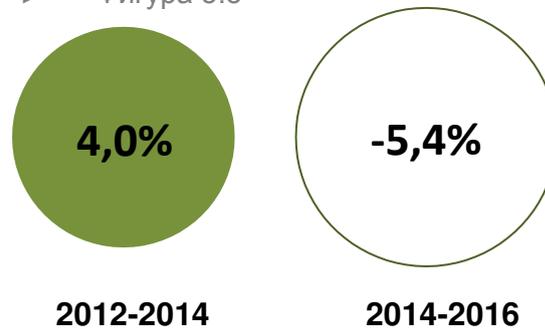
Входящи и висящи първоинстанционни граждански и търговски спорове, разглеждани в състезателна процедура на 100 жители през 2016 г.

Фигура 5.5

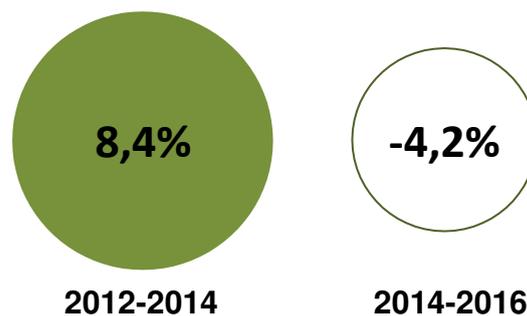
Еволюция на броя на входящите граждански и търговски дела, разглеждани в състезателно производство, на 100 жители

Фигура 5.5

Еволюция на средния брой на висящите граждански и търговски дела, разглеждани в състезателно производство, на 100 жители

Фигура 5.9

5. ЕФЕКТИВНОСТ

CR и DT на граждански и търговски дела, разглеждани в състезателна процедура през 2016 г.

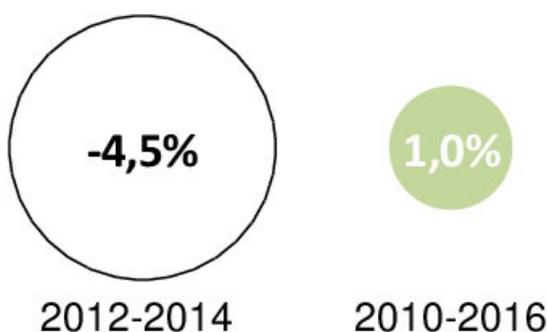
► Таблици 5.7 и 5.8

CR и DT на бракоразводни дела, разглеждани в състезателна процедура през 2016 г.

► Фигура 5.12

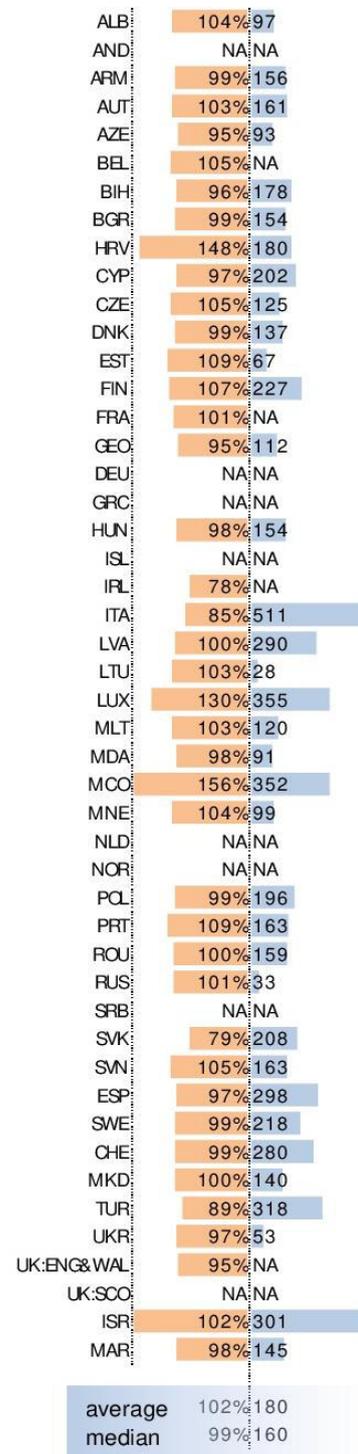
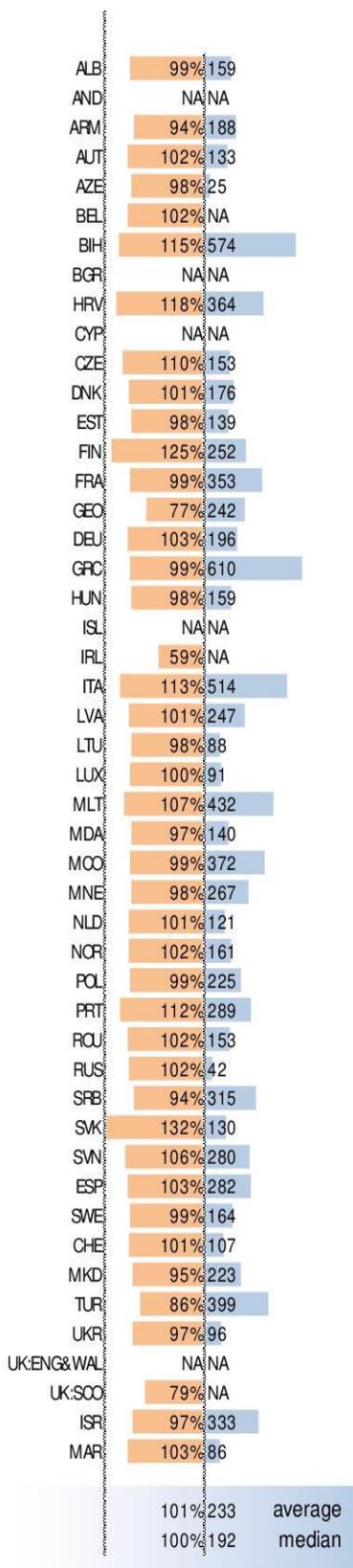
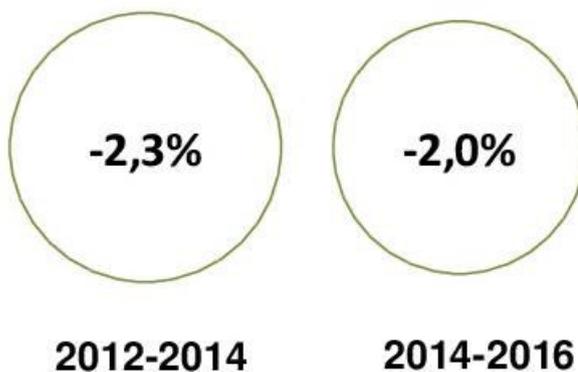
Еволюция на средния брой решени граждански и търговски дела, разглеждани в състезателно производство

► Таблица 5.7

Еволюция на средния брой приключени граждански и търговски дела, разглеждани в състезателно производство

► Таблица 5.8

5. ЕФЕКТИВНОСТ

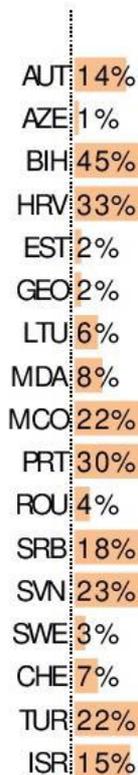
Увеличение на CR и DT на граждански и търговски дела от първа инстанция, разглеждани в състезателна процедура за периода 2010 — 2016 г.

► Таблици 5.7 и 5.8

	CR				DT			
	2010	2012	2014	2016	2010	2012	2014	2016
ALB	93%	97%	100%	99%	173	192	171	159
AND	99%	95%	103%	NA	189	264	460	NA
ARM	101%	103%	75%	94%	163	168	230	188
AUT	100%	101%	103%	102%	129	135	130	133
AZE	98%	100%	99%	98%	43	52	33	25
BEL	NA	NA	98%	102%	NA	NA	NA	NA
BIH	94%	116%	114%	115%	826	656	603	574
BGR	NA							
HRV	102%	95%	113%	118%	462	457	380	364
CYP	84%	NA	NA	NA	513	NA	NA	NA
CZE	103%	99%	105%	110%	128	174	163	153
DNK	102%	109%	102%	101%	182	165	177	176
EST	98%	112%	104%	98%	215	167	125	139
FIN	93%	103%	105%	125%	259	325	289	252
FRA	98%	99%	94%	99%	279	311	348	353
GEO	96%	102%	93%	77%	94	62	100	242
DEU	102%	100%	100%	103%	184	183	198	196
GRC	79%	58%	113%	99%	190	469	330	610
HUN	102%	105%	104%	98%	160	97	144	159
ISL	NA							
IRL	NA	NA	56%	59%	NA	NA	NA	NA
ITA	118%	131%	119%	113%	493	590	532	514
LVA	86%	118%	98%	101%	315	241	255	247
LTU	102%	101%	97%	98%	55	88	97	88
LUX	139%	173%	97%	100%	200	73	103	91
MLT	89%	114%	101%	107%	849	685	536	432
MDA	95%	100%	97%	97%	110	106	127	140
MCO	76%	117%	109%	99%	743	433	347	372
MNE	92%	102%	84%	98%	271	254	298	267
NLD	NA	NA	99%	101%	NA	NA	132	121
NOR	101%	100%	97%	102%	158	160	176	161
POL	95%	89%	99%	99%	180	195	203	225
PRT	102%	98%	NA	112%	417	369	NA	289
ROU	90%	99%	109%	102%	217	193	146	153
RUS	100%	99%	98%	102%	13	40	37	42
SRB	92%	116%	92%	94%	316	242	359	315
SVK	98%	82%	92%	132%	364	437	524	130
SVN	99%	101%	109%	106%	315	318	270	280
ESP	93%	100%	98%	103%	314	264	318	282
SWE	98%	99%	104%	99%	187	179	157	164
CHE	100%	100%	101%	101%	132	127	116	107
MKD	95%	131%	117%	95%	259	175	132	223
TUR	NA	115%	96%	86%	NA	134	227	399
UKR	104%	106%	102%	97%	52	70	68	96
UK:ENG&WAL	NA							
UK:SCO	NA	85%	85%	79%	NA	NA	NA	NA
ISR		101%	102%	97%		340	334	333
MAR				103%				86

В очакване на граждански и търговски спорове, разглеждани в състезателна процедура от първа инстанция, по-стари от 2 години

► Таблица 5.10

5. ЕФЕКТИВНОСТ

Данните, събрани през последните четири оценки, показват положителна тенденция за подобряване на степента на изчистване за дългия период (2010 г. до 2016 г.), както и подобрене в сравнение с последния цикъл, както по отношение на средната, така и на междинната стойност. Средният коефициент на изчистване се е увеличил от 98% през 2010 г. до 101% през 2016 г., а междинният от 98% до 100%.

Докато повечето юрисдикции са имали подобрене на процент на приключване между първата и последната оценка, 2 държави, **Финландия** и **Швейцария** непрекъснато усъвършенстват и/или поддържат стабилния си положителен процент на изчистване.

След увеличение между 2010 г. и 2014 г. процентът на приключване намаля в **Австрия**, **Румъния**, **Словения** и **Швеция** през 2016 г. Между 2010 г. и 2016 г. процентът на приключване е намалял от положителни в отрицателни стойности в **Армения**, **Унгария**, **Литва** и **Украйна**. В **Грузия** процентът на приключване остава в отрицателни стойности и значително се понижава от 96% през 2010 г. на 77% през 2016 г. В **Люксембург** процентът на приключване също е намалял през дългия период, но е установен на 100% праг през 2016 г.

6 държави са се представили особено добре през дългия период и са успели да доведат до отрицателни до положителни стойности на процентът на приключване: **Босна и Херцеговина**, **Финландия**, **Малта**, **Словения**, **Словакия** и **Испания**. Ситуацията в **Босна и Херцеговина** (от 94% до 115%) и **Словакия** (от 98% на 132%) е особено забележима. **Гърция** и **Монако** също са подобрили процента на приключване от 2010 г. насам, който сега е определен на 99% за двете държави.

Средното време за разрешаване на граждански и търговски спорове по състезателна процедура бавно, но непрекъснато се подобрява с течение на времето (от 267 дни през 2010 г. до 233 дни през 2016 г.). Междинните стойности също се подобриха леко в дългия период (от 195 дни през 2010 г. до 192 дни през 2016 г.).

Босна и Херцеговина, **Хърватия**, **Малта**, **Португалия**, **Швейцария** и **Израел** непрекъснато усъвършенстват своето време за разрешаване във всеки цикъл на оценяване. По-конкретно, времето за разрешаване в **Хърватия** е спаднало под една година, което е значително подобрене в сравнение с нивото, отбелязано през 2010 г. (462 дни). В **Малта** времето за разсрочване е намаляло от 849 дни през 2010 г. на 432 дни през 2016 г.; в **Босна и Херцеговина** от 826 до 574 дни. Редовното намаляване на времето за разрешаване на граждански и търговски спорове по състезателна процедура в **Босна и Херцеговина** е свързано с прилагането на вътрешни мерки, насочени към подобряване на ефективността на съдебната система.

За разлика от това, във **Франция** и **Полша** времето за разрешаване се е увеличило с течение на времето, но все още е под една година. **Андора** също е претърпяла постоянно влошаване на времето за разрешаване, което се е увеличило от 189 дни през 2010 г. на 264 дни през 2012 г. и на 2014 г. до 460 дни. Данните от 2016 г. не са налице за **Андора**, за да могат да проследят как се е развила ситуацията.

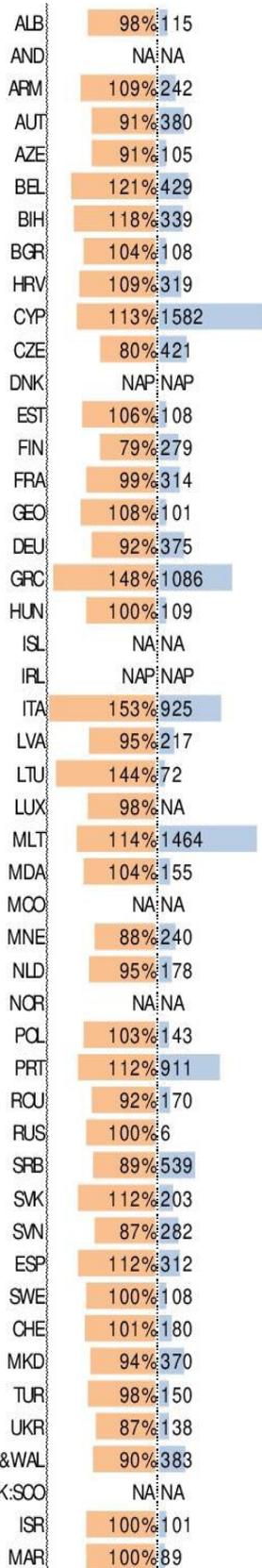
Важен напредък по отношение на времето за разрешаване се отбелязва в **Словакия**: където времето за разрешаване е намаляло до 130 дни поради промени в начина, по който Министерството на правосъдието структурира данните. В **Грузия** се случи обратното: когато ситуацията се влоши, а през последния цикъл на оценяване времето на разрешаване се увеличи значително в сравнение с предишния.

Трябва да се отбележи ситуацията в други 3 държави. В **Гърция** времето за разрешаване се е увеличило между 2010 г. и 2016 г. и почти се е удвоило между 2014 г. и 2016 г. Между 2012 г. и 2016 г. **Турция** също отбеляза значително увеличаване на времето за разрешаване на граждански и търговски спорове по състезателна процедура на първа инстанция. За разлика от това **Италия** бавно, но непрекъснато подобрява времето за разрешаване през последните три цикъла, след провеждането на реформи за повишаване на ефективността и повишаване на качеството на статистическата информация.

5. ЕФЕКТИВНОСТ

CR и DT на административните дела през 2016 г.

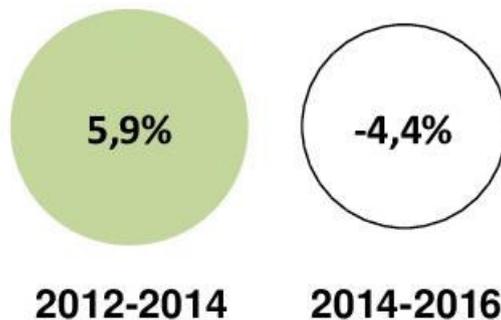
Таблицы 5.25 и 5.26

103% 357 average
100% 192 median

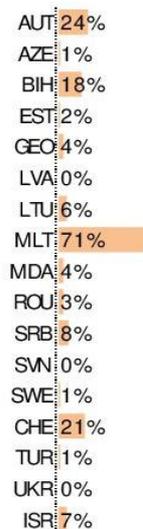
Развитие на европейската средна стойност на административните дела

Таблица 5.25

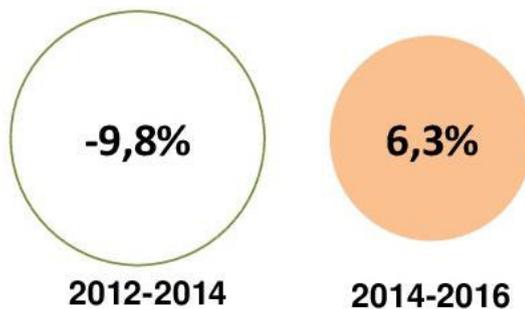
Висящи административни дела, по-стари от 2 години

Таблица 5.28

Развитие на европейската средна стойност на DT за административни дела

Таблица 5.26

5. ЕФЕКТИВНОСТ

Процентът на приключване на административни дела на първа инстанция се е подобрил непрекъснато между 2010 г. и 2014 г. от отрицателни (99% през 2010 г.) до положителните стойности (108% през 2014 г.), като леко намалява през 2016 г. (103%). Значителен спад в степента на очистване в няколко държави и субекти (например **Армения, Финландия, Латвия, Малта, Румъния, Словения, Обединеното кралство — Англия и Уелс**) са засегнали намаляването на средните стойности между 2014 и 2016 г. Въпреки това, могат да се отбележат важни различия между представените държави и субекти.

Само **Кипър и Гърция** бележат редовно подобрене в съдебното изпълнение от 2010 г. насам, докато в **Италия и Словения** процентът на приключване е намалял в хода на четирите оценки. Статистиката за **Андора** не е налице през 2016 г., така че не е ясно дали непрекъснатия спад продължава. **Руската федерация** поддържа положителен процент на приключване за последните три цикъла.

Армения, Латвия, Малта, Румъния, „Бивша югославска република Македония“ и Обединеното кралство — Англия и Уелс отбелязват подобрене в съдебното си изпълнение между 2010 г. и 2014 г., но обърнаха тази тенденция в последния цикъл. В **Латвия, Румъния и Обединеното кралство — Англия и Уелс** процентът на приключване спадна. За разлика от тях, процентът на приключване за **Армения и Малта** за 2016 г. остава положителен, въпреки намалението в сравнение с цикъла за 2014 г.

Значителни подобрения в процента на приключване между 2014 г. и 2016 г. могат да се наблюдават в **Белгия, Босна и Херцеговина, Хърватия, Естония, Унгария, Литва и Полша**. Съдилищата в тези държави са успели да повишат този процент над отрицателни стойности над 100%.

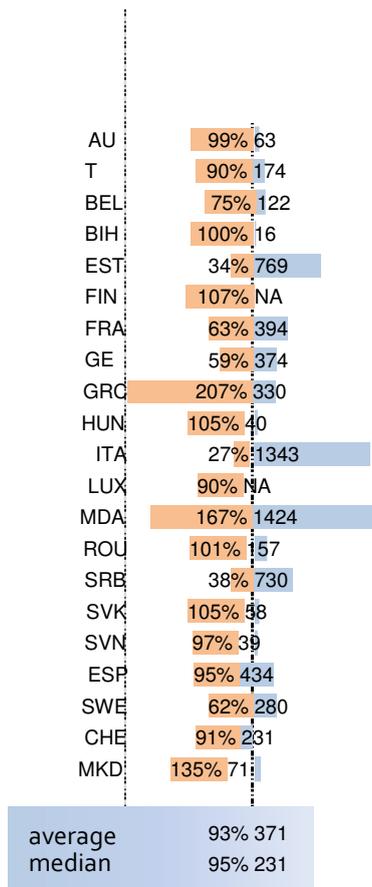
По-доброто разбиране на данните за висящи дела с цел гарантиране на „разумния времеви стандарт“ може да бъде получено от анализа на случаите, които са по-стари от 2 години във всеки случай⁶. В оценката от 2018 г. (данни за 2016 г.) се използва събирането на такива данни за първи път.

Не всички държави и организации са могли да предоставят тази информация, но от наличните данни можем да заключим, че 71% от висящите административни дела в **Малта** са по-стари от 2 години. Държавите с намаляване от около 20% са **Австрия, Босна и Херцеговина и Швейцария**.

⁶ Вж. „Продължителност на съдебните производства в държавите — членки на Съвета на Европа въз основа на съдебната практика на Европейския съд по правата на човека“, Françoise Calvez и Nicolas Régis, 2012 г.

CR и DT на делата, свързани с търсещите убежище през 2016 г.

► Таблица 5.38

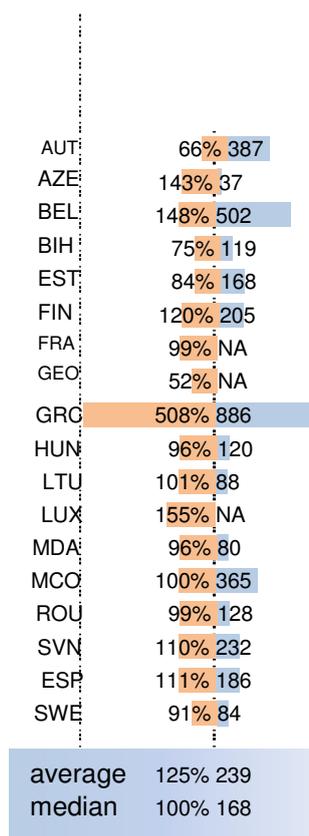
24 държави имаха възможност да предоставят данни. Въздействието на тези два спора, свързани с миграцията, е значимо по отношение на съдебните спорове (нови случаи) в 9 държави от Западна Европа: **Австрия, Белгия, Финландия, Франция, Германия, Италия, Испания, Швеция и Швейцария**. Тези държави обаче имат големи различия по отношение на включените спорове.

Съдът оспорва, че конкретно се отнасят до търсещите убежище (обжалване на решение, с което се отказва даване на статут), присъстват в 21 държави, но имат значително въздействие върху 7 от тях (повече от 5000 случая) **Белгия, Финландия, Франция, Германия, Италия, Швеция, Швейцария**.

Законодателството и практиката на търсещите убежище обясняват например факта, че влиянието върху **Гърция** (като държава на влизане) или **Испания** изглежда по-малко важно, тъй като идентифицирането на лицето при пристигането му или дори молбата за убежище, която може да бъде направена в тези държавите могат да бъдат предмет на друго искане, последвано от съдебен процес в друга европейска държава.

CR и DT на делата, свързани с правото на влизане и пребиваване на чужденци през 2016 г.

► Таблица 5.38

По отношение на споровете относно влизането и пребиваването на чужденци, 17 държави са могли да предоставят цифрови данни, само 5 държави изглежда имат значително въздействие (повече от 5 000 случая): **Белгия** (9 292), **Швеция** (12 065), **Австрия** (21 383), **Франция** (22 511), **Испания** (22 736).

5. ЕФЕКТИВНОСТ

Предвид големия брой миграционни вълни в Европа за пръв път СЕРЕЈ е измерил специфичното въздействие на споровете относно търсещите убежище и правата на чужденците (влизане и пребиваване) върху съдебните системи.

Изглежда, че въздействието на тези два спорове, свързани с миграцията, изглежда значително в съдебните спорове в 9 западноевропейски държави: **Австрия, Белгия, Финландия, Франция, Германия, Италия, Испания, Швеция и Швейцария.**

Това въздействие също зависи от възможностите за съдебно средство за защита във всяка страна и от тяхното използване от кандидатите. Информацията, събрана между държавите, предоставя юридически и организационен преглед на съдебните спорове, свързани с молбите за убежище и влизането и пребиваването на чужденци.

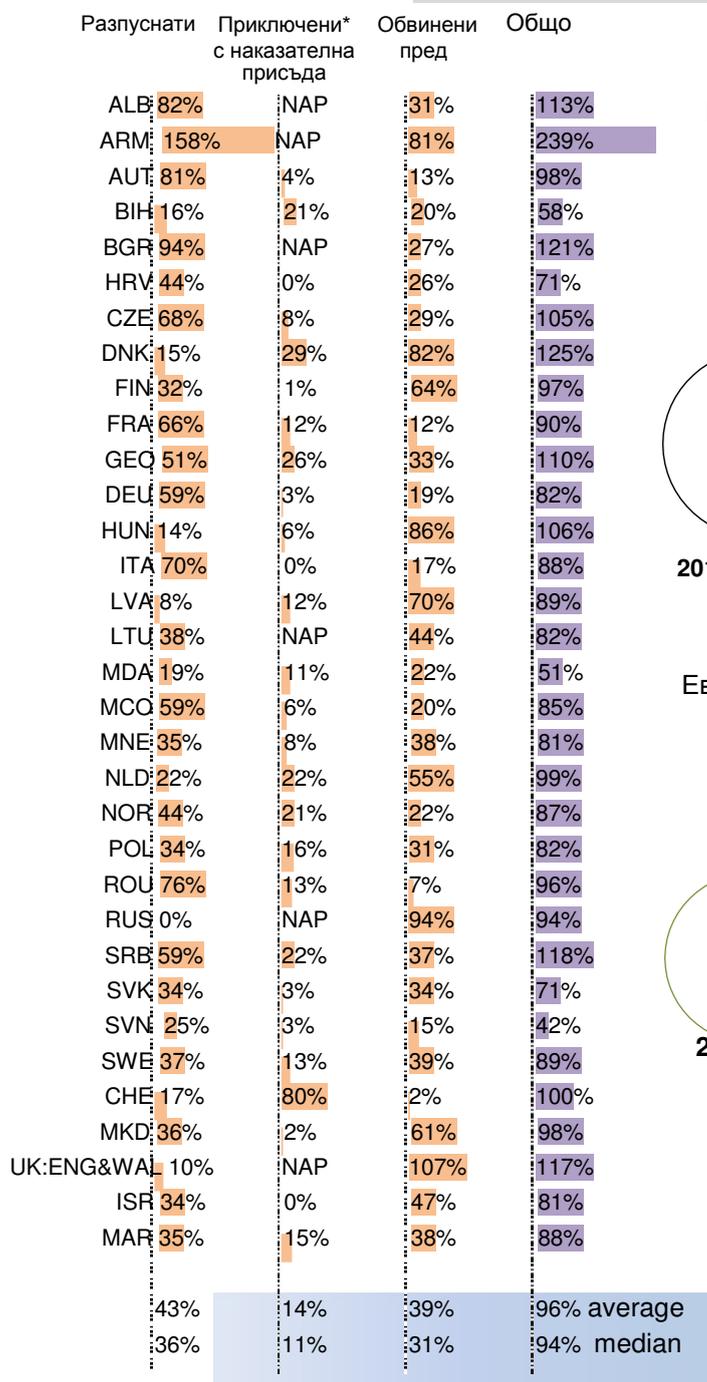
5. ЕФЕКТИВНОСТ

Дела, водени от прокурорите

през 2016 г.

► Таблица 5.40

*Дела, приключени с наказание или мярка, наложена или договорена от прокурора

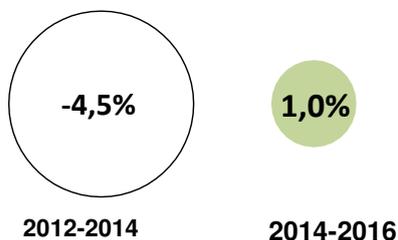

CR и DT на наказателните дела през 2016 г.

► Таблици 5.46 и 5.47

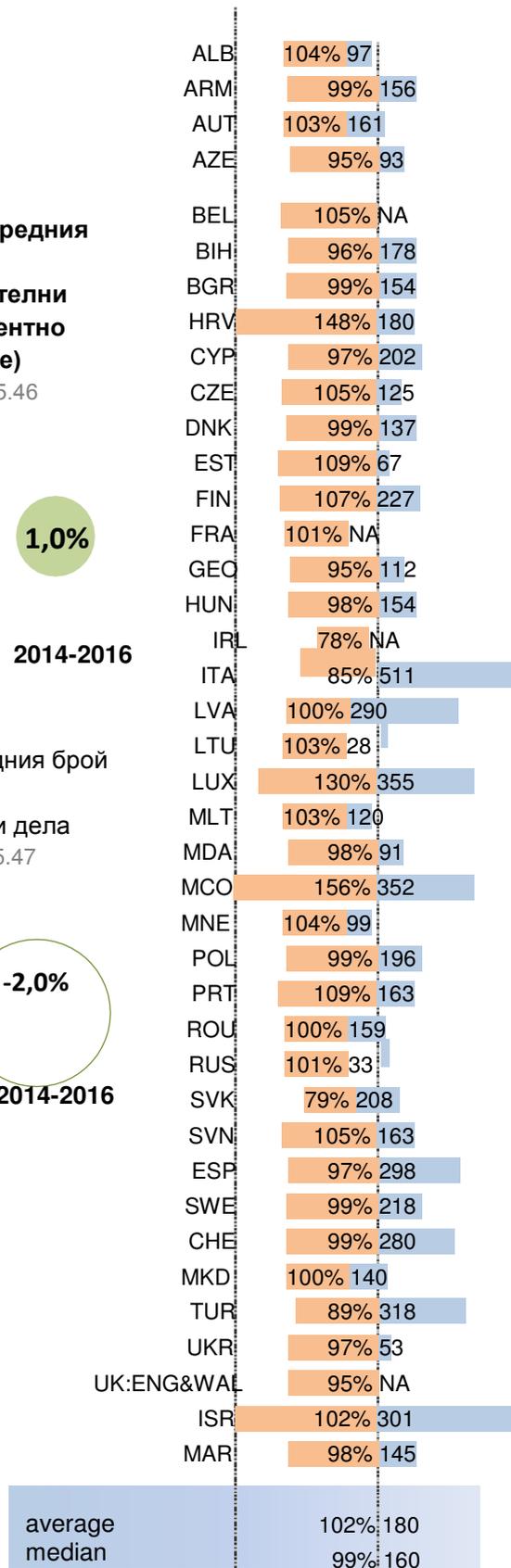
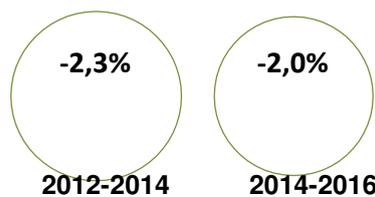
Еволюция на средния брой на CR на наказателни дела (в процентно изражение)

► Таблица 5.46

Еволюция на средния брой на DT на наказателни дела

► Таблица 5.47

5. ЕФЕКТИВНОСТ

Данните, събрани за цикъла на оценката на СЕРЕJ от 2016-2018 г., показват, че прокурорите са получили средно 3,14 случая на 100 жители (лек спад в 3,4 регистрирани през 2014 г.). Приблизително 42% от тях са били прекратени от прокуратурата и 28% са били внесени от прокуратурата пред съда. Друг 27% от случаите през 2016 г. са довели до наказание или мярка, наложена или договорена от прокурора.

Средният процент на решените от прокурора дела срещу получените от него дела, е 96%. Процентите варират от 42% в **Словения** до 239% в **Армения** (което регистрира най-малкия брой входящи случаи на 100 жители през 2016 г.).

Най-голям брой дела, получени от прокурори, се появи в **Люксембург** — общо 9,69 случая на 100 жители. В **Андора, Франция, Германия, Монако, Норвегия и Швейцария** се отчитат и високи стойности на входящите случаи (над 6 случая на 100 жители). Във **Франция**, около две трети от делата, получени от прокурора, са прекратени. В **Монако** около 59% от делата са прекратени. **Норвегия** докладва за грешки в статистическия си запис, което може да доведе до висок процент на входящите дела. **Швейцария** обяснява увеличаването на броя на преустановените случаи с общото увеличение на размера на наказателните дела, обработвани от прокуратурата.

Процентът на приключване на наказателноправни дела на първа инстанция остава положителен за всички цикли на оценяване между 2010 г. и 2016 г. Независимо от това, важни разлики могат да бъдат подчертани между оценяваните държави и субекти.

5 държави, **Литва, Малта, Португалия, Руската федерация и Испания** показаха редовно подобрение на процента на приключване в различните оценки. През 2016 г. **Малта** постигна положителен процент на приключване за първи път от 2010 г., докато **Испания** постигна положителен процент през 2012 г. и оттогава продължава да подобрява процента.

5 други държави, които преди това са показали положителна тенденция, са намалили процента на приключване през 2016 г.: **Австрия, Кипър, Финландия, Норвегия и Румъния**. Докато **Австрия** и **Кипър** запазват положителен процент, във **Финландия, Норвегия** и **Румъния** тази цифра е спаднала под 100%. По-конкретно **Румъния** регистрира най-голямото намаление с 11% между последните два цикъла (от 101% на 90%).

Германия регистрира непрекъснато намаление на процента на приключване и за първи път през 2016 г. регистрира отрицателен процент (99%). За разлика от това, през 2016 г. **Италия** показва за пръв път положителен процент на приключване на наказателните дела на първа инстанция. **Естония** и **Швейцария** също показват положително представяне през 2016 г. и успяват да подобрят негативната тенденция, регистрирана през 2012 г. и 2014 г. „**Бивша югославска република Македония**” показва положителен процент на приключване във всичките четири цикъла на оценяване, но при последната оценка той отбеляза най-значително подобрение в сравнение с резултатите от 2014 г. (от 100% на 126%).

Между 2014 г. и 2016 г. 16 държави отбелязаха спад в процента на приключване. От тях **Австрия, България, Хърватия, Кипър, Унгария, Монако и Словения** поддържат положителен процент, докато в **Азербайджан, Финландия, Германия, Латвия, Норвегия, Румъния, Швеция** и **Украйна** се наблюдава спад под 100%. Процентът на приключване на **Ирландия** остава особено нисък. В групата държави, които сега показват негативни показатели, резултатите от

съответните съдебни органи биха могли да бъдат изложени на риск в бъдеще, ако тази тенденция продължава. Както обаче беше отбелязано по-рано, докладваните статистически данни и тяхното развитие във времето трябва да бъдат внимателно разгледани във връзка със специфичните условия във всяка държава.

Значителни подобрения в процента на приключване между 2014 г. и 2016 г. могат да се наблюдават в **Дания, Естония, Франция, Грузия, Италия, Малта, Швейцария и Обединеното кралство — Англия и Уелс**. Във всичките 8 държави и субекти процентът на приключване се е увеличила, за да бъде надхвърлен 100%. В **Грузия** редица реформи в законодателството подобряват ефективността на наказателните разследвания.

Мароко показва положителен процент на приключване от 104% в първия си принос към оценката.

Средното време за разрешаване на първоинстанционните наказателни дела се подобрява между 2010 и 2014 - от 152 дни на 133 дни, но се увеличава леко през 2016 г. (138 дни). Средно цялостното подобрение на този показател може да се види в дългия период. Обратно, средните стойности, които са малко по-ниски, показват леко увеличение на времето за разрешаване между 2010 г. и 2016 г.

5. ЕФЕКТИВНОСТ

Втора инстанция

▶ Таблици 5.18 и 5.19

ALB	NA	NA
AND	NA	NA
ARM	103%	60
AUT	NA	NA
AZE	95%	72
BEL	110%	NA
BIH	95%	462
BGR	NA	NA
HRV	116%	328
CYP	NAP	NAP
CZE	102%	69
DNK	109%	141
EST	106%	95
FIN	119%	150
FRA	95%	487
GEO	99%	153
DEU	101%	245
GRC	75%	1149
HUN	100%	121
ISL	NAP	NAP
IRL	82%	NA
ITA	111%	993
LVA	96%	124
LTU	101%	103
LUX	106%	553
MLT	106%	783
MDA	99%	100
MCO	97%	435
MNE	NA	NA
NLD	NA	NA
NOR	NA	NA
POL	96%	105
PRT	97%	114
ROU	106%	131
RUS	100%	31
SRB	92%	180
SVK	125%	121
SVN	100%	97
ESP	98%	181
SWE	103%	100
CHE	102%	97
MKD	111%	111
TUR	77%	109
UKR	100%	54
UK:ENG&WAL	NA	NA
UK:SCO	NA	NA
ISR	98%	205
MAR	NA	NA

101% 244 average
100% 121 median

Втора и най-висша инстанция

Процент на приключени дела и време за решаване

Граждански и търговски дела, разглеждани в състезателно производство

Дела на повече от 2 години

Втора инстанция

BIH	16%
GEO	2%
HUN	0%
LTU	0%
MDA	0%
MCO	5%
ROU	5%
RUS	0%
SRB	71%
SVN	1%
SWE	1%
CHE	2%
TUR	4%
ISR	10%

Най-висша инстанция

AUT	0,4%
AZE	1,8%
BIH	29,7%
EST	0,2%
GEO	0,7%
ITA	48,2%
LVA	0,0%
LTU	0,4%
MDA	1,5%
MCO	2,2%
ROU	0,6%
SVN	0,0%
SWE	15,4%
CHE	7,8%
ISR	7,6%

Най-висша инстанция

▶ Таблици 5.20 и 5.21

ALB	NA	NA
AND	NAP	NAP
ARM	101%	49
AUT	NA	NA
AZE	91%	70
BEL	111%	464
BIH	109%	368
BGR	97%	172
HRV	NA	NA
CYP	NA	NA
CZE	98%	179
DNK	93%	207
EST	93%	132
FIN	107%	165
FRA	105%	376
GEO	96%	126
DEU	NA	NA
GRC	NA	NA
HUN	86%	203
ISL	NA	NA
IRL	190%	219
ITA	92%	1442
LVA	146%	153
LTU	95%	184
LUX	100%	276
MLT	NAP	NAP
MDA	101%	27
MCO	120%	198
MNE	104%	35
NLD	NA	NA
NOR	NA	NA
POL	104%	180
PRT	99%	58
ROU	126%	170
RUS	102%	48
SRB	84%	290
SVK	NA	NA
SVN	102%	150
ESP	84%	513
SWE	106%	112
CHE	98%	128
MKD	101%	350
TUR	69%	437
UKR	NA	125
UK:ENG&WAL	NA	NA
UK:SCO	NAP	NAP
ISR	98%	182
MAR	88%	455

average 104% 238
median 101% 176

Като цяло, процентът на приключване на втора инстанция е положителен. Данните показват разпределението на държавите и субектите чрез съдебно изпълнение на втора инстанция през 2016 г. 16 държави имат задоволително ниво на производителност на съдилищата: **Армения, Чешката република, Дания, Естония, Финландия, Германия, Унгария, Литва, Румъния, Руската федерация, Словакия, Словения, Швеция, Швейцария, „Бивша югославска република Македония“ и Украйна.**

В 8 други държави коефициентът на приключване е малко по-нисък от 100%, но времето за разрешаване може да се счита за задоволително (под средната стойност от 244 дни): **Азербайджан, Грузия, Латвия, Република Молдова, Полша, Португалия, Испания и Израел.**

Руската федерация (31 дни), **Украйна** (54 дни) и **Армения** (60 дни) имат особено ниско време за разрешаване.

Ситуацията изисква специално внимание в тези държави и субекти, които имат особено нисък коефициент на изчистване или много високо време за разсрочване, или и двете: **Босна и Херцеговина** (DT 462 дни, CR 95%), **Франция** (DT 487 дни, CR 95%), **Италия** (DT 993 дни, но CR 111%), **Малта** (DT 783 дни, но CR 106% и **Турция** (CR 77%, но DT само 109 дни). Особено тревожно е състоянието на съдебното изпълнение на второинстанционен съд в **Гърция**, с време на разрешаване от 1 149 дни и процент на приключване от 75%.

Цялостното изпълнение на съдилищата на най-висока инстанция през 2016 г. по отношение на граждански и търговски дела по състезателна процедура е положително. Средният процент на приключване е положителен, средно 104% (междинно 101%), а средното време за разпределение е под една година (238 дни, междинно 176 дни). В сравнение с останалите инстанции, степента на изчистване на трета инстанция е същата като за първата инстанция и по-висока от втората (101%). Средното време за диспозиция също е подобно на останалите случаи.

Съществуват обаче важни различия между държавите и субектите.

Данните, събрани за последните четири оценки, показват непрекъснато подобрене на средния процент на оформяне на граждански и търговски спорове на най-високо ниво между 2010 г. и 2016 г. Въпреки това, само **Финландия** и **Ирландия** са имали постоянно подобрене на процента на приключване.

5. ЕФЕКТИВНОСТ

Тенденции и заключения

Държавите продължават да полагат усилия за по-детайлно разбиране и подобряване на дейността на своите съдилища по отношение на проследяването на съответствието с фундаменталните изисквания, заложен в ЕКПЧ, и по отношение на управлението на потока на дела и продължителността на производството.

Оценката на ефективността на съдилищата в **гражданскоправния сектор** за периода 2016-2018 г. (основно граждански и търговски дела, разглеждани в състезателно производство) показват, че:

- На първа инстанция притокът от случаи остава относително стабилен между 2010 г. и 2016 г., докато броят на разрешените случаи е намалял както в дългия период, така и в сравнение с последния цикъл. Събраните данни показват положителна средна ефективност (т.е. степен на приключване) на първоинстанционните съдилища в този сектор по отношение на всички предишни цикли на оценяване (с изключение на 2010 г.), но може да се отбележи намален среден брой разрешени дела в съдилищата през целия период. Средното време за разрешаване за тази категория случаи бавно, но непрекъснато се подобрява с течение на времето (от 267 дни през 2010 г. до 235 дни през 2016 г.).
- На втора инстанция средният брой на входящите граждански и търговски спорове се е променил през четирите цикъла на оценяване и е намалял в дългосрочен период. Общо положително представяне може да се отбележи през 2016 г. (процент на приключване: 101%), но средният брой на разрешените дела в съдилищата е намалял между последните два цикъла. Времето за разрешаване се е подобрило както за дълъг период, така и за (леко) от последната оценка.
- На най-висша инстанция, въпреки колебанията, средният брой на входящите и решени граждански и търговски дела по състезателна процедура е намалял между 2010 г. и 2016 г. Въпреки намаления брой постъпващи дела, върховните съдилища в редица държави и структури бяха изправени пред трудности при справянето с притока на случаи. Налице е и намаляване на капацитета на съдилищата да разрешават дела от предишната оценка (0,08 дела през 2014 г. и 0,07 дела през 2016 г.). Времето за разрешаване се е подобрило както за дълъг период, така и за последната оценка.

Данните за цикъла на оценка на ефективността на съдилищата в **областта на административното правосъдие** за 2016-2018 г. потвърждават, че:

- На първа инстанция средният коефициент на приключване на административните случаи се е подобрил постоянно между 2010 г. и 2014 г. от отрицателни (99% през 2010 г.) до положителните стойности (108% през 2014 г.), като леко намалява през 2016 г. (103%). Това се отразява в общия спад в броя на висящите административни дела между 2010 г. и 2014 г., последвано от увеличение през 2016 г. и в аналогичното развитие на времето за разрешаване. За разлика от тенденциите в гражданските и търговските дела по състезателна процедура (подобрене спрямо всичките 4 оценки), времето за разрешаване на административните дела се подобряваше устойчиво между 2010 и 2014 г., като през 2016 г. леко се влоши. Средното време за разрешаване на административните дела през 2016 г. (357 дни) също е значително по-високо от това на граждански и търговски дела по състезателна процедура (235 дни).

- На втора инстанция, през 2016 г., европейските съдилища, които се занимават с административни дела, изпитват затруднения да се справят с притока на случаи. Средният процент на разрешаване от 2016 г. е 95%, като броят на държавите показва особено нисък процент на приключване. Данните показват влошаване на ситуацията след последната оценка, както и в дългия период (от 2010 г.). Средното време за разрешаване през 2016 г. е 315 дни (междинно: 241 дни), което е по-ниско от съответното число на първа инстанция. Докато леко се увеличаваше между 2014 г. и 2016 г., времето за разрешаване на втора инстанция се подобри през дългия период (2010-2016 г.).
- На най-висша инстанция, средният коефициент на приключване на административните случаи показва подобрене между 2010 г. и 2012 г., леко намаление през 2014 г. и отново леко увеличение през 2016 г. Средното време за разрешаване е намаляло стабилно между 2010 г. и 2014 г., но през 2016 г. се наблюдава рязко увеличение.

Данните за 2016 г. за ефективността на съдилищата в **сектора на наказателното правосъдие** показват, че:

- През 2016 г. прокурорите получават средно 3,14 случая на 100 жители. Приблизително 42% от тях са били прекратени от прокурора, а 28% от случаите са били внесени от прокурора пред съда. Други 27% от случаите през 2016 г. са довели до наказание или мярка, наложена или договорена от прокурора. Средният брой на решенията, постановени от прокурора (прекратени от прокурора, сключени с наказание или мярка, наложена или договорена от прокурора, или внесени обвинения от прокурора пред съда) срещу получените дела е 96%.
- На първа инстанция съдилищата са получили средно 2,3 наказателни дела на 100 жители и са успели да разрешат същия брой случаи през 2016 г. Процесът на приключване на наказателното производство остава положителен между 2010 г. и 2016 г. Средното време за разрешаване се подобрява между 2010 г. и 2014 г., но се увеличава леко през 2016 г. (138 дни). Въпреки колебанията, броят на висящите случаи показва намаление както за дългата, така и за последната оценка.
- Данните за втора инстанция показват постоянно подобрене на процента на приключване на наказателни дела за дълъг период, от отрицателни към положителни стойности. Това отчасти е подобно на тенденцията на първа инстанция, която обаче остана положителна за четирите цикъла на оценяване. Средното време на разрешаване показва много леко увеличение между 2010 г. и 2016 г. и е само малко по-дълго от времето за разпореждане, записано на първа инстанция (138 дни).
- На най-висша инстанция, процентът на приключване на наказателните дела е намалял от последното измерване (макар и да остава над границата на ефективност), но в дългосрочен период може да се отбележи подобрене. Средното време за разрешаване като цяло се влоши между 2010 г. и 2016 г. Стойността на времето за разрешаване за 2016 г. е малко по-дълго от средното време за разрешаване, изчислено на втора инстанция.

5. ЕФЕКТИВНОСТ

На по-общо ниво оценката за периода 2016-2018 г. предполага следните тенденции на развитие по отношение на разбирането и подобряването на ефективността на съдилищата:

1. Редица държави и субекти продължават да извършват реформи в съдебния сектор, насочени към подобряване на ефективността на съдебната система. Резултатите от тях невинаги са видими в статистическите данни за оценката за 2018 г. (данни за 2016 г.), но се очаква да се покажат в следващите цикли на оценяване и следва да се следят отблизо в бъдеще.
2. Все по-голям брой държави и субекти адаптират методологията за събиране и отчитане на статистическите данни в съответствие с методологията на СЕРЕJ. Въпреки че това може да създаде несъответствия между данните, отчетени в различните цикли и да намали надеждността на анализа на еволюционните тенденции, то дава възможност за по-точни сравнения в рамките на същия цикъл и подобрена статистика при бъдещи оценки.
3. За да се подобри навременността и ефективността, в различни европейски държави все повече се разработват и прилагат онлайн процедури за обработка на определени иски. Това е тенденция, която трябва да бъде наблюдавана внимателно в следващите години.
4. Наличието на необобщени данни е от съществено значение за по-добро разбиране на ефективността на съдилищата и на причините за вариациите във времето. Важни промени в националните статистически методологии, насочени към националните системи в съответствие с методологията на СЕРЕJ, вече са в ход. СЕРЕJ приветства и насърчава тези усилия като безценен инструмент в събирането на сравнителни данни, необходими за подобряване на представянето на съдилищата.

www.coe.int

Статистическата интернет база данни на СЕРЕJ е достъпна до широката общественост на адрес :
www.coe.int/cepej

Съветът на Европа е водещата организация за правата на човека на континента. Той се състои от 47 държави членки, 28 от които са членове на Европейския съюз. Всички държави членки на Съвета на Европа са подписали Европейската конвенция за правата на човека, договор, предназначен да защитава правата на човека, демокрацията и върховенството на закона. Европейският съд по правата на човека осъществява надзор по прилагането на Конвенцията в държавите членки.